

GJUKA BRATILOV

SPOMENE

Parvija diktándur

Tuj ij idna istorija. Se počniva ud moja stárijja dedu sas négvite 4 sinve, ud 1848 g. nasám – ud katu sam se rudil, kako sam zapántil ás ud moja baštá, kakva mu ij familijata blá, tájku i máma kaćé sa se vládali, du gudinata 1911, katu sam si dušal ud Jázuva [?] ás, Bratilov Gj. Jánoš, rudén u gudinata 1902, april, 23. Na dálja slédva u gulemija diktándur.

* * *

Ás, Bratilov Gjuka, rudén na 23 april 1902 g., sin na Bratilov Pérka i na Mirčov Katarinka Pátkvata, si počnivam taze istorija

kujatu ud tejnite ustá sam ja čul i détu ud dite nasám sam zapántil.

Moja baštá, Bratilov Pérku, spured či ij utránval mlogu sládci i fájani dine, gá ij hodil u májsturskata kasina – zako i toj ij bil kasiner –, sa se šálili májsturete sas négu, katu sa mu rékali: Bratilov báči, tuke u kasinskata kniga, zako kasinata ij májsturska i ti si májstur, za te upišimi „Dinje Mešter“. Upisali li sa gu taj ali ni sa, ama ne sámu u kasinata da sa gu zváli „Dinje Mešter“, negu i sate hora u Bišnov taj sa gu znájali i toj si ij ustáanal sas tozi prekur.

Bratilov Pérku, „Dinje Meštera“, ij rudén u gudinata 1877. Négva baštá, moja dedu, sa gu zváli Vánju Bratilov, a dedu mu sa gu zváli Karol, tojest moja dedu stár, kaćétu sigá Kármenska zvé méne.

Dedu Karol mlogu ij bil sirumás, ud nádnicu kukuruz na čitvartu žatva ij zemel, ud gazdášete ij zaslužval uživanjétu. Náj-

više ij zaslužval spured, či ij bil dubar primáš sas gadilća, pa ij sviril za pláća pu svátbi i gudéže; na makár kako veselji négu sa gu trasili, či ij bil dubar sviréc i ij imál dubra muzikálna bándá.

Imál ij za kogu da rábuti i da prebire, zaštotu ij imál čitirima sinve. Náj-starija ij bil moja dedu Vánju, drugjija Karol, trécija Čěpu, a čitvartija pá Vánju sa gu zváli. Ij sedel u kaštata na numera 501. Grunta ij bil čec du putékata détu utvážde u ulčetu. Kaštičetu mu ij blo sirumášku, sas trast pukritu. Puhortata – idna stubora tám sas tri dasčeta – čitiri, naguzdéna, kacétu na sate sirumáše sa bli.

U gudinata 1848, u Košutovata rebelucija, sa gu zali na fronta. Na bába Kataruša ij ustánala gulemata briga za dicáta. Náj-gulemotu ji monče, deda Vánja, gu ij dála bujtárče na uscete. Dvám ij bil distina gudini katu sa begali Košutovite

trupi ud muskálete, otu u unuj vreme muskálskata ármija ij blá na pomušť na Austrijsćija cár. Toj ij bil na Madžerskata daržáva králj, a pa Košut ij štel da uslubudi náruda. Ama ne mogal da izpré sas tazi gulemata putera: katu sa stignali u Arád, sa kapitulirali. Košutovite generále sa bli izuluváni i u Arád sa gji izbesili, a katanšága sa gu dezarmirali i homa u Arád sa gji desetkuvali: sé desetija sa gu grabnali. Dedu stárij, Karol, ij imál sréca i ij ustánal žuv.

Sa se nadevali, či vájda za gji homa izpuštet u tej. Ama na preubarnatu ij izlezu: sa gji kárel i još prez déset lágera i di-god sa gji zastáveli, sa bli desetkuvani. I pá ij imál sréca da ustáni žuv dedu Karol. Kolkutu sa gji daržáli uluváni, sa žuveli u glác i maka i u stráj, či šté da gji desetkuvat, durdi gji ni izgarmat sate. Ama po-više ne gji desetkuvali. Imál ij srécata da si dodi

žuv u tej, vaz čeleća mu, sled 3 gudini.

Katu si ij dušal, se ij rádval, či ima kako da zavári u tej. Ne zaváril glác, sin mu Vánju ij purásil, i toj ij imál osce négvi u čipore i ud duhodaka na uscete i ud plácata za détu ij pázil, sa se izdarželi hubeve.

Toj si ij turil ramotu na rabota. Sas vremeto dedu Vánju, zágjnu sas deda Karola, sa kupili taze kašta, kujatu ij na numera 506. Tá ij blá stára, niska, sas trast pukrita. U gudinata 1872 sa ja pudnuvili. Nabivanite dzidve sa gji izgradili nagore sas srovi ćarmidi, sa ja izdignali po-visoka. Darvotu sa ji izfarlili i sa ugudili novu darvu. Sa ja pukrili sas drébin crép. Tuj ij blo soba gulema, prust, sobče, čilér i pukraj čilére – štalog (sámu za čitiri kone i kráva ij imálu mestu) i šop za kučija.

Ud tazi kladire na starna kača tri fáta, ij ustánal idin šop gulem, nisak, biz tavánj. Sas trast ij bil pukrit. U hargjevu vreme

dedu Vánju tám si ij daržál čipore uscete. Tozi šop i ás am gu zapántil. Sam bil na 6 gudini katu sa gu izčupili i na kaštata štita sa gu napravili ud pulvina éarmida. Sas nemsći, krécavi sluvá, na štita sa bli upisali „Bratilov Karol, 1872 gudina“. Sa sedeli sluváta máj još 100 gudini, katu pá na tezi dzidve, na tuj darvu i s tozi crép moja sin, Bratilov Pérku, ja ij pudnuvil i ja ij zakrivil u gudinata 1971.

Dedu stárijia Karol, u stárata kašta na numera 501, ij ustávil da žuvej drugjija mu sin, Karola. Négu sam gu zapántil, ama véc ne sedel u tazi kašta; ja ij il purdál pa si ij kupil kašta vaz musta gulemija, na čošaka: Korekovata – idna, Kačamáškata – dve, a u trécata ij sedel dedu Karol sas žinata mu, bába Guna. Tija sa imáli trima sinve:

Starija sin sa gu krašteli Vánju, na deda. Sa gu užénali na privut za u nekakva Pujkva familija. Ij imál idin sin, Stuján gu

ij kraštel. Toj se ij rudil u 1898 g. i se ij užénal za Katarinka Angucvata, kujatu se ij upisvala Brátan. Dicá ne imáli.

Drugjija mu sin sa gu zváli Pérku. Toj ij bil gulema pijánica. Se ij ženal, ama na barži ij umrel. Žinata mu po-više ne se ženala. Dicá ne imáli. Ij sedel na Pate Valkánsćija, vaz Korekove.

Trécija mu sin ij bil Čépu. Katu se ij užénal, u Bruždenete, ij zal da hráni za kaštičetu idin stár čeleć, rudbina na bulkata mu. Sa imáli čitiri dicá: idna deštere, Marijka i tri mončita: Čépu, Máću i Joška. Marijka ij užénata za u Záčkve na Paruv numer, Čépu sedi vaz Štácijata, Máću u Bruždenete, a vaz Dupnjivite sedi Joška. Tezi sa Čépvite dicá.

Trécija sin na stárijia mi dedu Karol ij bil dedu Čépu. Toj ij sedel parenj u kaštata s numera 500. Ja ij purdál pa si ij kupil kašta na Pate Valkánsćija, udtáta Rángata, srešte

musčetu napreć Bačensćite. Toj sas žinata mu – bába Gáca sa ja zváli – sa imáli idin sin. Négu sa gu zváli Jozu, a žinata mu sa ja zváli Katarina. Sa imáli dve mumičita i dve mončita. Négu u 1925 gudina Obštinata gu ij gudila salavor da pázi Rángata na Čanádsćija utár, da ni ja pusnat da mu udávi. Čanádčenete sa gu farlili u Rángata i se ij udávil, a udata sa ja pusnali u náša utár i ij naprávila gulema šteta. A u tej ij napusnal čitiri dicá saráčita i žinata mu uduvica, sas deda Čépa i bába Gáca da gji utránvat. Stárotu mumiče, Petruška, ij blá užénata za Péra Muntera; sedi vaz grobištata na Kalvárijata. Mládata deštere ij blá užénata za Péra Šomera; tá ima idna deštere, užénata za vláh. Starija sin sa gu zváli Stépan; toj si ij naprávil kašta u baštinva mu grunt, vaz Štácijata. Katu ij umrel, mu ij ustánalu idno mumiče, užénatu za Nikola birbére. Drugija sin, Vanjuka, ij bil uženat za Franuša

Štarbákvata; sa imáli deštere, kujatu sedi u Žimbolj i sin Ján, užénat za Marijka Muckvata.

Čitvartija sin na dedu stárijá Karol, trécija brát na moja dedu Vánju, pá Vánju sa gu zváli. Žinata mu ij blá bába Liza. Sa sedeli na numera 499 u tuj kaštiče, pukraj putékata kujatu utádžde u ulčetu, ji zvém Sigéta. I toj ji ij purdál, pa si ij kupil kašta u ulčetu kujétu utvážde du Rángata. Imál ij idin sin, kojtu sa gu zváli Mačušku. Žinata mu sa ja zváli Patuša. U Parvija svetovin boj sa gu ubili na fronta. Ud négu ij ustánu sámu idno monče, Vánju sa ji zváli. Toj ij bil užénat za Neduša Josčvata i ij imála s négu idno mumiče i čitiri mončita. Mumičitu sa ji zváli Petruška, ij užénata za u Palágjvite, u Bruždenete, krájната kašta pate Timišvársčija. Stárotu ji monče gu zvat Péru; ij bil ženat za Čékvu mumiče. To ij umrelu, pa se ij užénal za Vagarécvata.

Maćušku ij učal na privut u Téglivič, a Ton ij felčer u Valkán.

Du tuka sam izpisal na moja dedu stárijá Karol ud négvotu pleme du sigá izvodini, na trite dedvi Vánjvi brájcé izvodinata čéleć, du 1974 gudina. Tezi sa bli trite čičve na moja baštá, kojtu sa gu previkvali „Dinje mešter“. Toj durdi ij bil žuv, ud négu sa bli pumognati aku sa stigali u makár kakvi nuždi. Tija pa, gá ni sa imáli rabota u tej, u dumá sa se namervali da pumognat neštu sas race, koj kako moži da svarši, zaštotu trite po-mládi brájće sa bli po-sirumáse ud báča nji Vánja.

Le u počnivanjétu véc sam pisal, či dedva Vánjuv baštá, katu u 1848 gudina ij flezal u Košutovata ármija revolucionár protiv Austroungársćija imperiu, sámú idno monče ij imál. Májća mu gu ij dála bujtár na oscete, a baštá mu sled kapitulácijata na tri gudini sa gu pusnali. Katu si ij dušal, ij

zaváril sin za žénenji i ne sámú bujtár, negu i sto i pedset osce ij imál u čipore négvi. A trite mu brájće, sled reberucijata sa se izvodili. Kaštata ud na numera 506 náj-više za šopa ja ij kupil, da ima di da si zatváre u zlo vreme uscete.

Prez kasu vreme dedu Vánju se ij užénal za Kataruša Kalapiš, sa gji prekárvali [?]. Ij sedel sas žinata mu i s čipore u тази kašta na numera 506. Pa dáklem toj samićeć se ij vládal: kakotu si ij prebirel, si ij tvárel baška.

Sled reberucijata, žuvota na horata ij bil kača sled seku boj: u gulemu némanji sa nji trátili purciji po-gulemi, mladéža ij bil izpádel u buja, márvata sa ja zali za katanšága. Unezi selá, kujatu sa daržáli starnata na revolucionerete, sa ji zali ranata i márvata, a ij imálu i selá kujatu sa gji zapálili i ud márva izrubulisali. U Bišnov, horata sas pudignatite sa daržáli, za tuj sélutu ne blo izžefuiranu, negu palčenete sa

žefuirvali u kumšijsćite selá, kaćétu du skoru sarbitu ud gulema Kikinda sa mu navikvali, či u 1848 gudina vášte dedve sa zapálili Velika Kikinda. I tá ij blá pud Austroungárija, a pa sarbitu sate sa bli bugáti, pa sa izpireli na pudignatite i sa daržáli sas cárskata starna, i za tuj palćenete sa zapálili Kikinda.

Sled bukanjétu ud 1848 gudina, na opaku: revolucionársćite selá sa bli pretisnati. A primer unezi, kujatu kača deda Karola, sa bli sas puška na fronta da se bijat, mlogu hargjevu sa bli videni. Za tuj, dedu Karol ij kupil na sina mu kašta. U тази kašta si ij kril kako neštu za uživenji ij imálu, a toj ij sedel sas žinata mu i trite mu sinve baška. Koj kaćé gu ij žénal, sé u tozi grunt mu ij právil kaštiče sas štalog i mu ij dával pu dvá kone i kučija.

Katu i trite mladijte sinve gji ij izžénal i zadumil, u gudinata 1872 Karol si ij purdál

kaštata ud na numera 501 pa ij dušal vaz náj-starija sin, deda Vánja. Sas noscete ud kaštata i zágjnu sas deda Vánja sa ja renuvirali. Véc ij smejal na krécavija štit da si upiši imetu: „B. Ko. 1872“. Tezi sluvá moja sin, Bratilov Pérku, u gudinata 1970 gji ij izčupil, katu ij zakrivil kaštata.

Kaéc sirumášci sa žuveli trite mu mladijte sinve... Sas končitata nji sa zémeli da rábutat zeme na ispulj, na tréću arenda; taj sa mi dumali stárite, či prez letutu sa hodili sas kunete nji i u Vlášku, u Ardéle, da varšat žitu. I ne sámú ud baštá nji, starija mi dedu, u nuždite nji da sa bli pumognati, negu i ud báča nji Vánja, moja dedu. Gá ni sa bli ujati sas rabota, u dumá sa se varteli sas rabota. Ama da ugazdejat ni sa mogali, sirumáse sa izmreli. No da znájti, dedu Karol da bi pugjinal u reberucijata, u sélu niti čitvartu ni bija imáli štit sigá, a dedu Karol da ne bil monče, Bratilskata familija

ni bi ja imálu nikak. Pa ud katu stárij a mi dedu Karol se ij rudil, za 154 gudini sled négu smi se nija mlogu navadili. Mojta želba ij da mu rasté i na dálja familijata i da ni izpáde.

Dedu Vánju sas bába Kataruša sa imáli po-više dicá.

Parvotu nji mumiče ij blá na méne léle, Kataruša sa ja zváli i ij blá užénata za čiča Fránca Mirkovič, sa gu prekárvali Marijáne. Ud tej sa ustnali idno mumiče, káka Kataruša sa ja zváli i sa ja bli užénali za báča Vénca Vécva, Velčov se ij upisval. Tija sa imáli dve mončita: Péru i Luku. Péru ij užénat za u Klozerove a Luku se ij užénal za Puškašvite; májca ji du dnés još ij žuva. Rudéna ij u 1892 gudina. Imála ij léle Kataruša i idin sin, sa gu zváli Fránci. Báču Fránc lél na Katarušin sam gu zvál. Sa gu užénali za káka Kaluša učvata Vánjva. Na námu tejnite dicá ud dve starni sa mu rod,

zaštotu májća ji mi ij učva a baštá ji mi ij lélin. Tija sa imáli tri mumičita i idno monče. Náj-stárotu mumiče, Mariška, ij blá užénata za Gjuka Tránterova; toj mlád ij umrel. Ud tej sa ustánali idno monče i idno mumiče. Mumičitu ij užénatu za u Lebánve a mončitu ij užénatu za u Čončvite.

Drugotu mumiče, Mariška, ij užénatu za Nikola Telbis, Nikica previkvan, sigá ij prešedint na Kulektiva. Dicá Mariška sas négu néma.

Trécata ij Petruška, užénata za Jána Sufráne. Imat dve mončita i idno mumiče.

Čitvartotu dite, sina Stuján, ij užénat za Terezka Mudrécvata. Toj sigá ij prečéptur. Baštá ji, báču Fránc, ij rudén u gudinata 1898 a májća ji u gudinata 1899. Káka Kaluša ij umrela na 28 január 1974.

Na deda Vánja parvotu dite ij blo monče, moja čiču, sa gu zváli Vánju. Toj mi ij bil na méne práv čiču a na tájka báču. Toj ij

imál tri mončita i idno mumiče. Náj-starija sin sa gu zváli Karolču. Toj ij bil ud parvata mu žina rudén. Májća mu ij blá ud familijata Milerovata, pa sled katu ij umrela, čiču Vánju se ij užénal za nána Katarinka. Tá ij blá deštere na deda Gjuka Mitkva, prez pate Gjerekove, napreć Liška Pašva ij sedel.

Katu ij zala čiča Vánja, tá ij blá muma a toj ij bil uduvéc, sas gulemu monče. Prez čitiri gudini i báča Karolča sa gu užénali. Sa mu zali žina ud Petkvite. U 1915 gudina ij umrel. Sirumášći sa žuveli, zašto čiču Vánju mu ij kupil ud Čépa kaštata na numera 501 i sámú idin lánac zeme ij imál; тази zeme ud májća mu ja ij naslidil, a ud baštá mu zeme ne dubávil. Se ij žénal za idna druga. Kaštata ud na numera 501 ja ij purdál pa ij kupil kaštiče vaz Véncvite, nadzac Katarušćine lélnata mu. Prez neku gudina, u 1923 g. ij umrel, a sled négu i žinata mu prez 1925 g. ij umrela. Dicá ud

négu ne ustánali. Ud máštehata mu májća ij imál idna sistra. Baštámu, čiču Vánju i nána Katarinka tuj mumiče sa ji krašteli Liza.

Káka Liza mlogu ij blá hubanka. Sa ja užénali za báča Gjuka Gasákva. S báča Gjuka u 1935-ta gudina sa počnali da právat Pejáčkotu družstvu. Toj ij organiziral Dvete stotini gudinšnja jubileum na sélutu. Družstvutu ij blo ud kulu tridset duši i tá ij blá samá žina upisana vaz pejáčete. Na Jubileuma, báču Gjuka sas néja na čélu, u Kulturnata kašta, kadetu ij sigá mozitu, sa prejémeli glávnite gustene kujatu sa stigali: balgare ud sate starni na daržávata i baška ud Balgárija, Jugoslávija i ud Ungárija. Makár či ne bil zdráv zadosta, pa pá sarcito za palćensćija mladéž mu ij baktelu štut ij mogalu. Ij bil pudložin na Telbis Karola Grásula, za prefálin da izlezi u Rumanija tozi Dvestotin gudišin banátsći balgarsći

palčénsći Jubileum. Sled Jubileuma na déset gudini ij umrel.

Mlogu hubeve ij žuvel, makár či sámú petnájset lánca zeme ij imál: dvanájset ij dávl na izpulj da mu ja rábutat, a toj sas káka Liza tri lánca sa gji rábutili; pulvina lánac ja ij rábutil sas lojz, pulvina sas datelina i dvá sas kukuruz. Tuj ij blo za tej dváta zadosta. Sled négvata smrać i káka Liza taj ij rábutila. Kadetu ne mogala samá, sas nadničáre ij pláštela da se izrábuti. I tá, kača uduvica, mlogu dubre ij žuvela samá.

Dubre sa se razbireli sas baštá mu, deda Čépa i sas brát mu Karol. Sled 23 augusta Karol ij uduvel, pa dedu Čépu ij predoril káka Liza da se užéni za négu, pa za dubrojtú u kaštata na Gasákvata familija da ustáni, sa se užénali. Mlogu dubre ij žuvela i sas bráta ji Karola. Kaštata ij ustánala na Gjuka Gasáka, kojtu ij užénat za Šimankvica. S tej se ij tužila, iskala ij da

gji izfarli ud kaštata, sétne gji ij uprustila i vaz tej ij umrela u 1967 godina.

Drugjija sin na čiča ij báču Pérku. Toj ij rudén u 1898 godina. Se ij užénal za Ána-Marija Drisljivata, sam ja zvál nevesta Ána-Marija. Tá ij blá rudéna u 1900 g. Ij imála idno mumiče i idno monče, Pérku, rudén u 1923 g., kojtu sa gu užénali za na Máća Boktera dešterete. Tija ne mogali da žuvejat vaz baštá mu, pa si ij kupuval kašta na Paruv numer. Sled katu sa kolektivizirali zemete, ij purdál kaštičetu pa ij učal da rábuti u Žimbolj. Imat idno monče i idno mumiče. Mončitu ij izučilu za instalator na udata, Péri ji zvat i još ni jé ženat. Mumičitu ji zvat Ána-Marijka. Tá ij učila za verterća, se ij užénala za vláh, indžilir agronom, toj ij rábutil u sélu u Firmata.

Na báča Péra drugotu mumiče ji zvat Liza; za u Bruždenete ja ij užénal, za u Bikčve, se upisva Čokánj.

Trécija sin na čiča Vánja gu zvat Gjura. Se ij užénal za Roska Budurskata. Toj si ij kupil kašta u Gjinulovata ulica. Posle se ij pudelil ud Roska Budurskata i ij uludil na Pérka lél na mu Marišćin bulkata mu Liza. Tá ij napusnala Péra bulnáv pa ja ij zal za žina. Hubeve žuvej sas néja. Dicá toj ne imál niti ud parvata mu žina, Roska, niti ud drugata, Liza. Rudén ij u 1903 gudina. Sas zemete ij flezal u Kulektiva i tám ij rábutil, durdi ne flezal u pénzija.

Čitvartija sin na deda Vánja ij bil moja baštá, Pérku. Dinjé meštera ij rudén u 1877 gudina. Žinata na deda Vánja, táj kvata májca, ij blá Kataruša, ud familijata Kalapiš, sa gji prekárvali Klápčvi. Tá u 1874 gudina ij umrela i ij napusnala tri saráčita: léle Kataruša, čiča Vánja i moja baštá Pérku. Sled smračta ji na idna gudina, dedu Vánju se ij užénal za Pétra Romanov. Tá ij blá káka na deda Bona Romanova, a dedu

Bonu ij bil baštá na trima sinve: Péru, Minu i Bonu. Na bába Pétra Romanica parvija ji čeleć ij bil Tutirilsći. Sas négu ij imála idno mumiče, kujétu ji ij užénala na u Négjvite, u Ruga. Tuj ij blo na bába Romanica náj-gulemija rod.

Dedu Vánju sas bába Pétra Romanica sa imáli idno mumiče, léle Mariška. Tá ij blá rudéna u 1881 gudina.

U 1886 gudina ij umrel dedu Vánju. Léle Kataruša véc ij blá užénata za u Marijáne. I čiču Vánju ij imál žina. U dumá se ij rudil báču Karolču, ud parvata mu žina, u dumá se ij utráníl, ud dumá ij hodil na škula. Se ij užénal za nána Katarinka Mitkvata. U dumá sa gu užénali. Dedu Vánju mu ij kupil ud čiča mu Čépa kaštičetu, pa gu ij pudelil, a toj si ij kupil kašta na numera 516, vaz dedve Minve; si ij izlezał sas sédem lánca zeme, a dévet lánca ij napusnal u dumá; zaštotu bába Romanica ij imála dvá lánca

zeme, tej ne mogal da gji deli.

Bába Romanica ij ustánala sas léle Mariška i sas tájka u kaštata samá da vláda. U 1886 gudina ij užénala tájka, Bratilov Pérku, Dinjé meštera. Tá mu ij blá tutor, a tuj ij blo gulema odgovornust. Ij trebalu vaz sarášćija baštá na Obštinata da dáva računj za sat duhodak. Tájka gu ij užénala za Katarinka, Pátkvata se ij prekárvala a Mirčov se ij upisvala. Deštere ij blá na deda Toša Pátkva. Saráče ij blá ud baštá i ud májća. Imála ij i idin báču, Vánju. Toj ji ij bil brát sámú ud baštá, a ud druga májća ij bil rudén. Tejnata májća ij ud familijata Nákov, Kaličvi sa gji prekárvali. Mlogu bugáta familija ij blá: šesnájset lánca zeme ij imála tál ud Pátkvite katu se ij užénala za mámina baštá, deda Toša.

Sled májćinata ji smrać, baštata na máma ji ij ubićeál sámú osem lánca zeme i taj ij rékal na máma: „Katarinku, ás ud mojta

starna te žena sas osem lánca zeme i dve hiljadi kruni, kujatu gji ima u bánkata ud májca ti, pa da si sréčna i blagusvéna sas tuj, kujétu ti ji dávam ud mojtu sarcí. Lel i báču ti Vánju treba da žuvej“. Baštá ji, dedu Tošu, ij umrel katu tá još ne blá za ženengi, taj či báču ji Vánju ja ij izgudil za u Bratilsците, za tájka, sas tozi tál, kojtu baštá ji, dedu Tošu ji ij ubicál: 8 lánca zeme i 2.000 kruni. Tuj sa bli gulemi nosce. U unuj vreme noscete sa bli u zlátu; bi trebala da purdadé uču 2 vagone žitu za da naprávi tezi nosce.

Bába Romanica izparvu ne štela da právi svátba. Zaštotu ne sas vékslata da ji dadé ud bánkata tezi dve hiljadi kruni zláti, negu u rakata ij iskala da gji datat. Uču Vánju ij izvádil noscete ud bánkata, pa sas dukate ji ij načal na Várškata kašta, katu sa se vinčeli, 2.000 kruni i 8 lánca zeme. Sas kuntrák sa ji upisali zemete, a na báča ji Vánja sa

ustánali 20 lánca i kaštata. Ud tuj dubro tá ij udfálela napreć Obštinata sas podpis. Bedevá sa ja dorili, či satu dubro moži da ji pudeli. Sa pitali i tájka, zadovolin li ij taj, i toj ij pudpisal, či ij zaduvin, zako sas máma napreć svátbata ij ubicál, či ništé deli báča ji Vánja.

Sas 2.000 kruni u rakata i s mládata bulka ij stigal stárijá svát u dumá, zaštotu svátbata sámú u dumá sa ja právili, spured či u báčve ji Vánjve ij imálu idno mumiče bulnávu pa báš tazi sutirna ij umrelu, taj či ne ji trebalu vesélji, a niti ne mogalu i svátba, i rákle u idna kašta žalna.

Pipnala ij 2.000 kruni bába Romanica, katu gji ij načal na čélú stárijá svát!

Moži da misliti, kakva rádust ij imála máma na tejnata svátba! Makár či tá ij blá žalna za brátvotu ji mumiče, kujétu ji ij milvala i zaigrávala, a sigá ji napušte martavu u ráklete, bába Romanica naopaku:

ij ubádila na stárij a svát, či dvá dni i dvá večara za se darži svatbata, zaštotu na mládata bulka détu se ij nanélu gád i détu ij imálu pićé, satu u dumá se ij dunélu, a baška i u dumá ij imálu istu tolkuz preprávinu.

Makár či ud Pátkvata starna ne imálu mlogjije gustene, ud Šomerovata starna sa bli brátu ji Bonu sas čitirima sinve i sate Tutturilsćite. Tezi sa ji bli náj-gulemija rod. A ud Bratilskata starna, na tájka, sa bli báču Vánju i trite mu čičvi familiji ud na tájka. Ud májćinata mu starna sa bli Klápčvite sate. A ud Pátkvata starna, sám u máma; tojest sám u mládata bulka. Niti ne spumenuvali u svátbata Pátkvata familija, za da ni ja razžálat, negu u seku igra sa ja zemeli i sa igrali sas néja, za da zabrávi za tejnite gulemi žalusti, kujatu ni se zabrávet lésnu: či u tejnite si kako ij napusnala u rákle...

Svátbata se ij svaršila na trécija denj, na dubre. Pu zura sate svatbáre sas gadláre sa gji izprášteli ud svátbata: seku svatbár sas staklo palnu sas vinu u rakata, a na žinite, u idnata raka sas karpa vazan tárelj, palin sas balgur, mesu i pita presna ud svátbata, a u drugata raka, u pakét, sa si nosili dara. A dicáta sa si vetrili gjvizenite karpičeta i sas se fálili na sekgu, či ud mumata sa dubávili naprastenčeta i pojasčeta.

Svátbata ij blá katu mladužéncete sa bli navaršili 19 gudini i dváta, a tija i dváta sa rudéni u 1877 gudina. Taj či, svátbata ij blá prez 1896 gudina. Náj-gulemija dár gu ij blá dubávila léle Mariška, tájkvata sistra ud máštehata mu májća, deštere na bába Romanica.

Satu ij blo na dubre. Sled dvá-tri meseca ij blá kupila bába Romanica kučija, dvá kone, plug, nov sarsám, za da možat mládite da si rábutat zemete. Tuj ni znája,

či koj ja ij naučil tazi hubavata rabota, kujatu ja ij naprávila sas tezi saráčita. Lel tájku, ud katu ij bil ustánal saráče, bába mu ij blá tutor i nad négvotu satu dubro ij imála právu da vláda.

Nekupać ij imálu zákun u daržávata za unezi dicá, na kujatu ji umrat rodnicite pa ji ustáni dubro, to pádni pud brigosvanjétu na sarášćija stol (okrag), pu madžersćija zákun sa gu zváli Vármégja. Vármégjata u seku sélu na Obštenskata kašta si ij daržála pu idin službáš platén, sa gu zváli sarášći baštá. Na négu tazi mu ij blá dlažnustta, da ima briga za saráčitata kujatu sa ustánali biz rodnici, du 22 gudini da ji ima briga, za tej i za tejnotu dubro. Na sarášćija baštá dlažnustta mu ij blá na seku saráče da naprávi, homa sled smračta na rodnicite, inventár ud dubrojtú kujétu na saráčitu ij ustánalu ud négvite rodnici i da ji uvedé u sarášćija stol.

Sarášćija stol na Torontálskata Vármégja

ij bil u Gulem Bečkeret. Pa ud svátbata tájkvata na čitiri meseca ij stignala ud sarášćija stol ud Bečkeret idna kumisija, kujatu ij pruverila dubrojt u užénatite sarčita. Sa zali tutorćata, bába Romanica, da dadé računj sas sélscija baštá; pa ud 2.000 kruni máj na polvenji sa bli izhárani. Ubáždela ij, či sas zaktevanjétu na dicáta ij kupila kučija, plug, dračálu, dvá kone i sarsám, juzdi, hámve. Pukázala ij i kolku ij puturšila na svátbata, ama ud noscete sa fálili, ne mogala da dadé na sate nosce računj. Zard tuj sa ja mánali ud tutorća i sa šteli da ja káret u sad, ama du na sétne ne flezvala u sad, se ij utarvála ud pedépsa.

Sled tuj bába Romanica se ij razsardila, pa homa se ij pudelila ud mládu užénatite. Si ij zala dešterete pa ij flezala u gulemata soba, tám da sedat. Mládite satu kakotu sa imáli – pukaština, novi i véti dreji – ji ij izfarlila ud sobata i si ij zaktela *hazbevolt*,

tojest da ji dávat i tija, kača čiča, za uživenji. Dedu Vánju ji ij naprávil de dubáve za u stárust pu 600 kila žitu, 300 kila kukuruz, prase dubélu ud 120 klila i 160 kruni u gudinata, kaćétu i 800 kila pleva za u sobata. Tájkva báču, ud katu se ij bil pudelil, véc ji ij dával pulvina ud pumuštta, zaštotu satu tuj dvámata brájće zágjnu sa bli dlažni da ji dávat i zágjnu da ja izdaržat. Dáklem tájku, ud katu se ij pudelil, ij dával seku gudina pu 300 kila žitu, 150 kila kukuruz, pulvina prase (60 kila), 80 kruni i 400 kila pleva. Tozi *hazbevolt* 33 gudini smi ji gu dávali, ud 1896 g. du 1929 g. (katu bába Romanica ij umrela). Tejnata deštère, léle Mariška, ij imála 2 lánca zeme i ud tezi 2 lánca ij mogala da žuvej i sas tej sa ja bli užénali za Péra Šerbáne.

Sled katu ij blá užénala léle Mariška, bába Romanica ij blá ustánala da sedi samá u gulemata soba još 16 gudini. Prez 1912

gudina sa ji izglineli péndžarite i zelénite tábli. Sobata ij blá gulema, pa zime, gá ij dul vetara, u kašti ij naveval sneć. Ne štela da si reperira péndžarite, negu samá ij iskala da se premsti u sobčitu. Tájku ja ij ustávil da se premesti u sobčitu a gulemata soba ja ij izrepeiral i ij napravil idno pusnatu sobče. I to ij blo gulemu, sas tri péndžari na pate. Tišlera Nagj Pišta ij bil napravil čitiri pára péndžari, ufárbini sas bela fárba i čitiri pára tábli, ufárbini sas čarvena fárba. A u gumnutu ij imálu idna péndžara po-manena, kujatu ij gladela kantu gumnutu.

Tájku ij bil kupil ud fabrikata Modern, zágjnu sas čiča Péra Andrijva, idin kazánj za varenji rićija, ud 200 litera, sas vratá za da mu puštet praštinite i borhotra. Pa taj sa bli ugradili kazne, či gá sa utorili vratáta, borhota právu u Rángata ij utvádel; istu taj i guraštata uda ud kazáne, pá u Rángata ij tékala.

Čiču Péru Andrijva ij bil sin na deda Andrija, kojtu ij bil nagladnič na Rángata ud Čanád, du détu ij izkárvala u Tisa, du Čarna Bára. Tazi starna na Rángata stárite sa ja zváli Bigjétu, pa za tuj i deda Andrija sa gu zváli Andrija prez Bigjija; kaštata mu ij blá u Ulčetu, vaz Dečve šuštera.

Mlogu fájana rićija ij varil tozi kazánj i ne sámú na sélenete, negu i ud Valkán, ud Telepa i ud Téglivič sa dvádeli da varat vaz tej. Ud Teremija sa kupuvali na vagone praštini. Sa gji daržáli u betonevi jámi i u káci, za da ni prestánva varenjitu. Denja i nušća sa varili. Rićijata ud vámata sa ja purdávali a noscete sa si gji delili na polvenj.

Tazi kašta, kadetu ij sigá Mozitu, u unuj vreme ij blo birt. Tozi birt ij bil opštenscí. Obštinata seku gudina gu ij dávala na listácija u arenda. Gá gu ij listirvala i kuluntirvala, to ij blo za u sate selá na

Vármégjata, pa kojtu ij dával po-više, ij bil idna gudina birtáš. Birta gu ij daržál u arenda, pa katu mu izlezi gudinata, na drugji ij ustánval birta. Birtáš pu unuj vreme ij bil idin čuhutin sigdinčenin. Sled katu mu ij iztékala gudinata, toj si ij razumel da si purdadé bolja pukaštinata ud kaćétu da se séli sas néja u Sigdin, pa ja ij dál na listácija. Pukáštinata ij blá sastávina ud 2 udrove na fédere, kanapij, idno gulemu ugledálu sas dulápče, na mármurscí kámak ugudinu idno manenu ugledálu s tarpezče, gulema tarpéza, oklučesta, sas 6 stola sas krast, 2 šufnere s vratá kujatu sa se utváreli na dve i idna mašina za šijenji Singer. Tájku sas čiča Péra zágjnu sa kupili тази pukaština za 400 kruni sas tozi célj, či da ja izpurdedat i da šeftirat.

Spured či u dumá u gulemata soba ij imálu mestu, satu tuj sa ji unéli tám i sa ja uredili gusposcí. A u sobčetu, kadetu se ij

nasélila bába Romanica, sa si unéli stárata pukaština.

Ud kupinata pukaština sa purdáli sámú idin šufner na báča Pálča Milerova, za 60 kruni i gulemata tarpéza na čuhutina Morica Mandalinna, kojtu ij imál dugjén u Šištréga, za 120 kruni. Drugotu zadalgu ij sedelu u dumá. A za tezi nosce, kujatu sa gji napravili ud pukaštinata, sa bli zali Trápištata u 5 družstveni arendi, za 10 gudini. Tri gudini ne trebalu da pláštet arenda negu sa bli dlažni da kupat ribata i da ja pusnat u Trápištata. Trápištata sa se namervali na pate Oroslámuščija, kojtu utváde u Kučuvát. Družstvotu ij blo ud slédnite: (1) tájku; (2) čiču Péru Andrijva, (3) dedu Ton Uzunna, (4) dedu Joška Jélna, toj ij imál dugjén i kasápnica, a dedu Nikola Marčinkva mu ij bil kasápin; toj ji ij dával krav biz pláča za da mešet u mlennata; (5) dedu Pálču Karolva, na Gornija most ij sedel. Tezi pet

tima sa bli zali u arenda Trápištata.

Tija sa bli kupili zágjnu, ud ribárnici, riba. Sámu šarnčita, sa bli šárini u luspíte. Ij imálu sas idin red luspí i sas dvá reda, jadri, redcí, a ij imálu i šaráne sasém goli. Sa bli 8 darbe u kila. Sa bli kupili 120 kila za pu idna kruna kila.

Sa bli kupili i suknu ud mreža sas jélavi blumbera nanizani u pulata i idin čámak (lagjiče). Sas néj sa nosili hrana, mlenna sas krav umešena, a sas suknotu sa farleli za da uluvat ribite i da vidat kaćé rastat. Ama nikuj ne znájal kćé da ji farli, pa ne mogali da ji haznuvat. Negu posle sa bli kupili idna mreža dalgja ud 50 métera i visoka ud 2 métera. Na dváta krája sa ji vazali ud pu méter visoći kuljove sas pu dve važčita, dalgji ud pu 80 métera. Gá sa pušteli mrežata, dve važčita sa bli prekrastosani. Mrežata sa ja taglili pu srede. Na suvu gá sa iskali da iztaglat van mrežata,

na brega sa taglili prekrastosanotu važče, a ud idina breć sa udpušteli drugotu važče, za da izlezi mrežata na ondzi drugjija breć. I taj iztaglat mrežata sas riba na suvu, biz da flezvat u udata, da gázat. Sled tri gudini ij imálu šaráne i ud pu 5 kila. Gá sa luváli riba, sa si zémeli koj kolkutu ij štel, a kujétu ij ustánvalu sa ji ugvádeli u Rángata. Vaz dedve Andrijve sa imáli idin gulem sandak nadupčín, pa tám sa daržáli ribata žuva durdi ni sa ja izpurdávali, a noscete sa si delili.

Du tuka sam izprekázal bába Romanica kaće se ij pudelila i kaće samá ij iskala da flezi u sobčitu, tájku kaće si ij kupil pukaštinata, zágjnu sas čiča Péra Andrijva kaće sa imáli kazánj, pukaština i ribárnica; ama prez 6 gudini sa si satu napusnali. U 1914 gudina, katu ij počnal Parvija svetovin boj, sate mládite sa gji bli zali na fronta. Sámu stárite sa ustánali. Još dve

gudini sled tuj dedu Andrija sas maka ij bil varil ričija, gá nekuj tvarde dubar mu se ij molil, a u gudinata 1916 ij revál katu sa bli dušli kátáni sas puščite, sa izdanali kazáne i sa gu rekverirali.

Ne sámú na négu da sa zali náša kazánj, negu sate kazáne sa bli ubráli. Sámú idin kazánj sa bli ustávili, za da si varat horata ričija. Toj ij bil na deda Joška Sálna. Kazáne ij bil gulem, ud 300 litera. Iz sélu satu bakarevu, vétu ali novu: kutli, tavi – satu sa bli ubráli. Sámú unezi, kujatu sa si bli izkrili bakarevite kutli, sa bli ustánali s tej. Katánite ni sa mlogu spornu trasili: kujétu ij blo srešte, vidnu, sa ji zali. Ama ne sámú ud horata da sa zali bakarevite neštá, negu i ud na čarkvata, ud turnata, sa zali tri dzonjta: Gulemija, Brodla i Manenotu dzonče sa gji zali, a Pládne sa gu ustávili.

Tájkvata sistra, bábnata Romanična deštere, léle Mariška, sas 4 gudini ij blá po-

mláda ud tájka. Se ij užénala na 18 gudini, prez 1899 g., za Pérka Šerbán, u Lebánsците, vaz ártéza, na glava gradinata na klomfera Karačonji. Ne sedel sas báča mu Vánja zadalgju, a homa si ij kupil kašta vaz Bágjvite. Se ij izsélil da ji ij po-blizu na léle du májćine ji.

Ud ženitbata na dve gudini, u 1901 g., sa imáli mumiče. Sa ji krašteli Ána-Marijka. U 1917 g. sa ja užénali za Vánja Pékančova, na Paruv numer. U 1919 g. Vánju ij umrel i tá u baštinve ji ij sedela uduvica du 1925 g., kugátu se ij užénala za Pérka Pejov ud Bruženete, Gášparova previkvan. Ij imála s négu još dve mumičita i dve mončita: Petruška, užénata za Stépana Petkov, sedat prez pate paća Košutova, Bogdenov se previkvat i Katarinka, kujatu ij blá užénata za Luka Gurguša ud Šištréga i mončitata Pérku i Jáni.

Po stárijia sin ij bil Pérku. Toj ij bil užénat

za Liza Studentćata, ama vaz baštá mu ne žuvela dubre, pa ij zala na Pérka učva mu sin Gjura i sigá ij sas négu. Tozi Gjura na méne mi ij čičuv sin.

Náj-mládotu monče na léle Mariška ij blo Jánuš. Toj ij bil užénat za Tereza Huntvata i sa imáli tri mumičita: Mariška, Petruška i Áni. Niti Jánuš ne mogal da žuvej s baštá mu i s májća mu pa gji ij napusnal i tej, i báča mu Pérka biz žina. Jánuš si ij kupil grunt na Paruv numer, u Dénvata ulica i si ij napravil tám kaštiče.

Niti báču mu ne sedel biz žina. Sled máлку se ij bil užénal za Ánka Nétkvata, ama i tija sa napusnali baštá mu pa sa učli da ránat Marija Pičorćata, napreć Néšve, za kaštata. Pérku ne imál dicá. Brátu mu Jánuš ij bil dál starojtu mu mumiče Mariška vaz deda mu Péra i bába mu Mariška da gji ráni u stárust. Sa ja bli užénali za sina na Pacuna Sákriva, pá Pacun sa gu zváli. Toj

mlád ij umrel, a sled négu i dedu Péru na barži ij umrel. Bába Mariška ja ij blo paraliziralu, ne mogala da hodi.

Dvete káci na Jánuša pukojin sa bli purdáli pulvina ud grunta sas izgradénotu pukraj ulicata: soba, prust, štalog i šop. Sa si bli pudelili noscete, a na Tereska Jánušovata sa dálí gornata kašta, da žuvej sas trite mumičita: Mariška, Tuša i Áni.

Na 4 gudini sled vinčenjétu, máma ij imála idno mumiče. U 1900 g. se ij rudilu, Mariška sa ji zváli. Homa prez letutu na 1900 g. ij umrelu. Takvazi gulema guraština ij imálu u unuj letu, či ud guraština ij imálu i hora kujatu sa umreli. Za tuj tájka a gu bli dálí u sad. Ij bil udsadin 6 meseca da rubuva. Ama ij udfarlil sada, pa ne rubuval, negu 200 kruni štrof ij bil presadin da plati.

Sled dve gudini máma me ij rudila méne, na 23 april 1902 g. Vánju sa šteli da me kraštet, ama spured či ij blo na Gjergjodenj,

popa me ij kraštel pu négvata ole s dve imená: Gjörgji-Jánoš. I taj, tija ni sa prestapili olete na popa. Gjuka sa me zvali.

Homa na gudina i pulvina sled méne se ij rudil brát mi, na 20 oktober 1903 g. Spured či méne sa šteli da me zvat Vánju, sa gu krašteli négu Vánju, za da ima imenić tájkva baštá, náša dedu Vánju.

Na čitiri gudini ud Vánja, prez 1907 g., mu se ij blo rudilu brátelče. To ij žuvetu 3 gudini. Mlogu ij blo hitru. Ama na barži, vájda niti ne znájalu da varvi, se ij razbulelu ud mlogu gurašti pitčita s pena. Máma kaćetu ij prážila, to ij reválu za da jadé; tá mu ij dávala i to si ij pukuvárilu stumáčitu, više ne mogalu ništu da jadé. Tolkuz ij blo uslábnu, či prez kočitu čarviščetata ij mogalu da mu vidiš! Pérku sa ji zvali i ij umrelu u gudinata 1910.

Imála ij máma u gudinata 1909 još idno idno monče, Toni sa ji krašteli. To katu ij

blo na dvá meseca ij naprávilu idno papče na račetu, pa ij naprávilu pránk i sled tuj ij umrelu.

U gudinata 1911 ij imála i dve bleznáčita, kujatu i tija na barži sa umreli: idnotu na dvá meseca, drugotu na tri meseca.

Dáklem ud tezi sédem dicá sámú ás sam ustánal žuv du dnés. I moja brát Vánju ij umrel mlád, prez 1947-ta gudina.

Ij imála máma dosta gulem nakáz sas námú, zaštotu sata briga na kaštata na tejnata glava još ud mláda ij sedela. Ij trebalu samá da mu brigosva námú i márvičetata, kujatu smi gji imáli: dvá kone, gád, svinja i pu 20 osce, zaštotu tájku ij bil gjindáš i denj i nušća iz birtvete ij igrál na gjindi i ne se bunil, či koj za varši rabotata u dumá. Mlogu pate se ij tréfvalu, či dvá-tri dni, denja i nušća ne si dvádel, a na gjindi u birta ij igrál, a tá za satu se ij brigosvala. Probala ij nekolku pate niti tá da ni brigosva

márvata, lel tájku ne ja silil či ij more, negu u čitvartak, kugá ij blo pijác, toj ij bil tapanata pa na listácija sata márva ja izpurdadé. Parvata féć, sled katu sa se bli svádili tija dváta, ij bil purdál dvá kone, čarna svinja sas 6 prasčeta i 8 osce. Štel ij da purdadé i krávata, ama máma ne gu ustávila, a se ij ubicála či za se brigosva za néja. Ne purdál niti 4 prasci, kujatu gji ij gujéla máma. Zemete ja ij dál u arénda za nosce. A s tezi nosce, kujatu gji ij napravil ud purdávanjétu na márvata, ij kupil još 4 lánca zeme. Taj či ij bil mánal tažkata rabota na máma ud na glavata ji. A toj niti zeme ne štel da rábuti, niti svinja ali osce ne uriždel. Ij ustánala máma sas po-léka rabota: sámú za dicáta i za 4 prasčeta se ij grižisvala. Ama zato na máma ne ji se videlu za dubre, zaštotu tá ne blá marzeliva, po-léku ji ij blo durdi ij imála po-mlogu márvičeta da urižde. Máma ij blá još mláda,

nija s bráta mi smi bli dvám dve-tri gudini, pa tá sas tuj navikvanji, či tájku treba da si sedi u dumá, ij mislila či za gu zavarni da ni hodi na gjindi iz birtvete. Za tuj tájku ij rékal, či ij mlogu rabotata za néja u dumá i ij iskal da ji pugudi sluga, da ji pumága. No máma niti za glava ne štela sluga, da plášte tá i da ráni sluga za da ji urižde; za tezi málkućite márvičeta ne zavredvalu, pa niti za sveta ne ji trebalu sluga!

Niti tájku ne bil marzeliv. Lete, u rabotnu vreme, si ij pugáždel rabadžije za gá ij vrál, za u žatva, za kopanji, za huzidba i ne ja zemel máma udvan sélu na rabota. Za kakotu ne mogal toj da svarši ij zemel nadničáre, za u žatvata ij zemel žatváre ama tá u zimata ne štela niti kaće da plášte i da ráni sluga. Pu nekupać tájku ud birta ij izpráštel neku sirumás da dodi da uredi večar márvata, a máma gu izpadi.

Ama i tájku homa prez prulećta ij

izbarkal, se ij razbulel. U rabotnotu vreme horata némat vreme za na gjindi: gá ij vreme da se rábuti, sekuj rábuti za da si zasluži leba. Toj ne imál rabota za udvan sélu, negu u dumá u gradinata sas ášuva ij prekupál sata gradina, ij ukástril darváta i ij sejal. Ud opčenskata gradina sekak fel oška fidáne rašlama ij nabol, štut ij šaroka gradinata. A ud vreja pa du nadanu gradinata ij nabol lojzi – máj pulvina gradina ij blá sas lojzi. I udvan sélu, na Peseka u lujzáta, na glava grobištata ud na Mugjilata ij imál pulvina lánac sas lojzi.

No pá véčar u birta, aku ij imál sas nekugu da se zakáči na gjindi, durdi ni mu preigráj sate nosce, ne si dváždel u dumá, makár i tri dni da ij trájalu. Negu u rabotnotu vreme tvarde redku se ij tréfvalu. Pa tugázi kako si ij razumel da naprávi? Ij izvádil sate darvá ud na pate. Tija sa bli bog-darvu i sa bli dosta dubéli. Napalnal ij guvnutu sas

dravnič. Klonjtata gji ij nasekal za na ogane, a právotu darvu ji ij nacepil za kuljove pa ij nagudil kuljove na satu lojzi ud gradinata. A na pate, kadetu sa bli stárite darvá, ne sámu štut sa bli jámite, negu sat tráp ij prekupál dvá ášuve u dalboku, ij ubrál i sate žili ud zemete pa dvá reda darvá ij nabol.

Ni znája dali ud mlogu rabota ali či ud kaćétu ij rábutil gurašt pa ij zastánval sas hora na hurta, ama ij iztinal i se ij razbulel taj jáku, či tri meseca u odara ij ližál na smrać. Di got ij čul za dubar doftur, sa gu nosili da gu ceri. Lel to niti kakva bolest ni se máni taj barži kaćétu dodi! U odara mlogu ij uslábnał, ij izgládval máj na smrać.

Ás sam bil sámu čitiri gudini katu ij dušal dedu Pálku, na Pálka Kucija dedu mu. Tija još ud starnjé sé u dumá sa rábutili a sas Pálkva baštá, čiču Maćušku, tájku se ij žuvel kača sas brát. Ustarel sam ud tugázi, ima véc 68 gudini, ama tuj ni šta ji zabráva:

dedu Pálku, katu ij utoril vratáta u kašti, ij zarevál sas saldzi i ij izviknal: „O, Pérku, Pérku, kako ij sas tébe? Ti aku se ustáviš na dofturete, za umrěš! Za tébe mlogu hora za revat, či ne sámu na námu da si pumágal, negu i udvan námu, ás détu gji znája sa mlogjije. Da vikaš báurcata Káta ud sélutu Vatin (tuj sélu ij nejdi vaz Brěšća) pa za vidiš či kača s raka za ti máni bulesta. Lel na bulnáv takozí mu treba: makár i da ni jé doftur, sámu da gu izceri“.

Tájku gu ij pital: „Pa ka cé moži da dodí tá da me ceri, lel ás niti ja puznávam a niti ádres némam ud néja, za da ji piša da dodí?“ A dedu Pálku mu ij udvarnal: „Kako Pérku, le za nakárem sina mi Mátijča, pa toj za utidi za néja u Vatin i za ja dumámi. Tá cigurnu za ti pumogni. U Brěšća kolkutu hora ij izcerila... Tá ij pručuta báurča“.

Tájku ij štel homa dedu Pérku da nakáre sina mu Máča da se složi sas négu. Dedu

Pérku mu ij udguvoril, či na utre ránu sutrenjta za gu prodi u duma, zaštotu sigá ne bil u tej. Na tájka du na utre tozi denj i tazi nošt mu ij blo gudina durdi sa menali. Ud sreć nošt ij pital sé kolku saháte sa i kočé se ij razbila zurata ij nakárel máma za čiča Máća. Učlá ij za négu. Toj ij bil još u odara i se ij ubićál, či sled gá ubedva homa za dodi. No tá mu se ij zamolila da dodi sigá sas néja, či ud sreć nošt još néma mira ud tájka, kojtu išti da hurtuva sas négu. Mu ij rékala: „Bolja gládin da dodiš, pa za moži da glatniš i rićija. U dumá za ti dáma da jadéš, a sled jádenji i vinu za pijéš“.

Čul li ij tuj čiču Máću, niti se ij mul za sutirna, homa ij bil na pać sas máma.

Kátu sa stignali u dumá, ij uluvál raka sas bulnávija. Tájku na kasu gu ij pital: „Za hodiš li u Vatin za Káta ali ni štésš?“

„Sas drága ole za utida, ama ás niti ja puznávam, niti znája di sedi i di da ja

namera, i ni zánja za šté li ali ni šté šté da dodi. Negu tá ij cerila uča u Bréšća, pa sas négu za utida. Tugázi se nadevam, či za dodi. Ama le nikuj ni šté si napusni rabotni deni, seku sahát nosce kuštuva; baška tuj, gá si na pać, i trošak ima čeleć: pate du Bréšća na méne, ud Bréšća du Vatin pate za dváma sas uča, a pa niti Káta ni šté šté da si izvádi za tejni nosce gjinda du Bišnov...“

„Le slušej Máću“ – tájku mu udguvére – „Niti ás ni zaktevam za méne da badi nekuj štetin. Le za vu plata za pate na sincata kakotu kuštuva. A nádnicata, tá se plášte na denj idna kruna; ás vu pláštem pu dve kruni. Tuj za da imati za trošak pu pate. Sámu ubadi, zaduolin li si taj?“

„Zaduolin sam, Pérku! Le dáj Bože sámu da te pumogni da uzdráveš“.

Tájku ij imál kniga sas kaćé utváždet železnice i pušto ij pate. Sa udračunili satu,

sas pać na négu, na uća mu i na Káta pate i nádnicata: 40 kruni ij izlezu. „Ama ás za ti dáma 50 kruni“ – ij rékal tájku. „Homa ti dávam noscete“. Mu ij načal 50 kruni u rakata i mu ij rékal: „Srécin pać i homa se pákvaj da si na pać!“

Durdi máma ij blá dunéla pargaménta sas noscete i sa mu načali 50-te kruni, toj si ij dupil vinutu ud staklotu; stisnal ij čiču Máću 50-te kruni i si ij stisnal zabite, da gu ne puznác či se ij razsmel: lel toj ud katu ij vazal gášte, još ne mu stigali tolkus nosce na dláne! Máma gu ij izprodila sas “Srécin pać!” i mu ij rékala: “U ime Božji utváždej Máću i le gladej, štut moži po-barži sas žinata da dodiš, kát’ dumaš, či za tri dni za badiš tuka”.

Kako ij právil čiču Máću, kako ne, homa li ij tragnal na pać ali ne, tuj ni znája. A za sélutu Vatin, sigá ni znája di se namerva – dali ij u Rumanija ali u Jugoslávija, či ij

udtáta Bréšća. Ama na tri dni, niti glás za čiča Máća ne se čulu, taj kaćetu tájku u odara se ij nadeval, či ij trebalu da stigni baurćata. Čec na idna nedele smi dubávilu pismu ud Bréšća, ud čiča Máća, či ij bil u Vatin pa ij ubádila baurćata, či tazi bolest na tájka za da ja izceri, treba da preprávat dve kukošći hirebi i idin pitélj čarvén sas hirebi kápčita, nekakaj kartonj, da badi ud tri darábe, upákvan sé pu 17 métera, ama seku pakét sé drugjijáče da ij u fárbata i tri granci ud pu 5 litera palni sas májs, a na seku garnéc da ij drugjijáče glidžata ufárbina. Pa da mu pišat dali možat da ji preprávat satu tuj za Káta; aku ne, toj za si dodi biz néja.

Izprodili sa mu pismu na čiča Máća u Bréšća, či satu kakotu ij zaktevala Káta baurćata za ji se preprávi. Čiču Máću, katu ij dubávil pismotu, homa ij učal u Vatin i ud tám nji ij pisal, či gá da gji čekat u

Bišnov, na štácijata.

Máma satu ij preprávila: tri glidžosani granci sas májs, tri pakéte ud pu 17 métera kartonj, a u seku pakét drugji fel kartonj, dve kukošći hirebi ij imála ud nášte kukošći, ama sas pitéla ij imála gulema rabota, zaštotu ud pismotu taj sa bli razbráli, či treba čarvén pitélj sas hirebi kápčita. Ubidla ij máma máj satu sélu, ama čarvén pitélj sas hirebi kápčita ne mogala da nameri! Taj či ij uluvála ud dumá idin čarvén pitélj, pa aku ni šté badi dubar, le za ubádi Káta kako ij za právenji.

Još na sétne u pismotu ij pisalu, či gá gji pusretat, sas dubro saci da ij pusretina Káta, da ni já mislat neštu niváljanu za néja, či tá satu za znáj. Tá znáj i koj kako misli!

Gulema senzácija ij blo tuj neštu, véc máj satu sélu ij hurtuvalu, či vaz bulnávija Pérka, Dinje meštera, za stigni baurca ud Vatin. U upredelénija denj, čiču Peru

Šerbáne ud tej ij upregnal kučijata pa gji ij čekal na štácijata. Katu ij stignala Káta u dumá, vájda i se ij uplášila grešnata baurća, katu ij videla naoklu bulnávija više ud dvádset duši, mažje i žini...

Máma homa ij pitala, či šté badi hubavu unuj, détu ji ij preprávila, ama náj-više za pitéla se ij plášila, či ne mogala da nameri nijdi iz sélu čarvén pitélj sas hirebi kápčita. Káta ji ij ubádila, či niti ne iskala da ima hirebi kápčita, sámu da ij sas čarvén grébenj. Pukázala ji ij máma satu kujétu ji ij preprávila: kartone ij dubre, grancite ne trebalu da sa palni sas májs, ama kátu gji ij napalnala, ni jé hubeve da vádi ud tej majsta. Sled tuj sa vičérelj. Ud horata, kumšijete sa se razmánali ama ud rudá ni se mánva nikuj, negu još i dálja tuka stigni nekuj i sobata ij sé palna s nárud.

Katu ij krénalu slancitu da zasadni, Káta ij ubádila, či durdi slancitu zasadni, horata,

makár i da sa rudbini s bulnávija, da si utidat u tej, a sámú unezi da ustánat, kujatu i tuka za prespat.

Katu ij javila tuj, sate a se razbegali. Ij ustáanal čiču Péru Šerbáne lélna Mariščina sas žinata mu léle Mariška, sistra na tájka, i léle Katruša, káka mu na tájka, a unezi drugjijete sate sa si učli. Ij ubádila Káta, či sate kujatu tuka za prespat i kaštnite, mládi ali stári, a niti dicáta, ne slobudnu da légnat du posle sreć nošt, a treba da sa budni u тази kašta du idin sahát; či aku ni sa budni, u tej moži da flezi bulesta.

Méne i brát mi Vánju mu ij zala bába Romanica u tejnata soba pa mu ij zalagvala da ni zaspimi. Katu ij dušlo sreć nošt, bába Romanica ij blá i tá želina da vidi baurćata kako právi, pa mu ij umámila i námu u kašti. Tuká tájku sedi bulnáv na odara, a lélite dvete sas čiča Péra i baurćata sa sedeli na stulove i sa si neštu hurtuvali. Tá vlášći

ij hurtuvala, ama ud žinite niti idna ne znájala vlášci, pa čiču Péru Šerbáne ij tulmáčil; toj ij znájal mátku vlášci. Tájku po-hubeve ij znájal vlášci, ama ne mu blo da hurtuva.

Pud tarpézata ij imálu pustlánu na dubélu pleva. Pitéle i kukoščite sa bli vazani pud tarpézata, usreć trite pakéta sas kartonj. Na plevata ij imálu pustlán idin nov dušéc, kalčišin.

Napreć sreć nošt bauréta ij izlezala u prusta samá i ij sedela distina minute samá pud koša. Katu ij flezala kašti, ij blá razpleténa u cíkata, razrošana, sas idin čarin bluz ublekana i sas čarni gášte ubuta. Taj sa ji bli gaštete šaroći, či kača gá ij imála na seku krák pu idno suknu. I ne sámú nija, dicáta, da smi se uplášili, negu i žinite kujatu sa bli u kašti! Máma ij sedela na báneka, u krakatá na tájkva odor a ás sas bráta mi Vánja pá na báneka, usreć bába Romanica

i máma. Čiču Péru ij sedel vaz odara a dвете léli sa sedeli na stulove pukraj drugjija odar. Taj se ij smalčelu družstvutu, či vájda niti pitéla ud pud tarpézata s kukoščite ne si uddišeli.

Tropnala ij Káta nasreć kašti pa ij krénala vlášći da rukti, kača gá se ij kárela sas nekugu. Tájku sas čiča Péra Šerbáne satu sa razbráli a žinite posle sa duznájali, katu čiču Péru na utre nji ij tulmáčil; taj se ij čupil i taj ij bil naučil тази тејната лекција, či gudini ji ij právil tuj, gá sa bli u družstvu.

Čiču Péru ij pukázval, kaćé ij vikala baurćata, na vlášći, za svinskata májs ud puterata na svinjete da umekni bulestta na bulnávija; i taj da se izrovi ud négvotu telu, kaćétu svinjete durdi sa se nagujéli sa rovili; taj da iziritat kukoščite s pitéla sata bolest u plevata ud pud tarpézata; taj da izguri plevata sas májs i kartone usukan u dušéga.

„Sata bolest pud tarpézata, u plevata ud

dušéga da utidi i taj da izguri dušéga sas majsta i sas kartone usukan u dušéga, kača gá se parli kosama ud na kožata; taj za ji zakladéti satu posle u jámata ud na Mugjilata ud Vatin!“

Tazi celata ceremonija, na seku prebirenji, gá ij počnival da ja ubážde čiču Péru, sate štut sa bli prebráni, sa se smeli. Ama katu baurcáta tuj ji ij právila, čáku sa bli pomálku tima, nikuj ne se smel, a vájda još gji ij blo i stráj. Katu si ij svaršila komedijata, Káta ij zaktevala na bulnávíja zdrávi i gu ij ukurážvala, či aku ni jé du tri dni da mu mené bulestta, tá treba da mu mené du tri nédeli ali du tri meseca. Ama toj, durdi ij žuv, treba da darži da ni jadé nitikako jádenji kujétu idnaž ij blo pudádinu na dugugu za da ji jadé; ud niti kako izustánatu jádenji da ni jadé, blo to ud na niva, ud na svátba, ud gudéž, ubivanji i niti ud staklo, ud kujétu véc nekuj ij pil, makár kako piće,

da ni pijé i niti na niva ud bakal, ud kojtu
véc sa pili drugijete, toj da ni pijé. Sled tuj
ij uluvála raka s négu. A tájku ja ij pital:

— Ij gutovu?

— Dá!

— Pa kako da ti plata za rabotata?

Baurcáta ij udguvorila:

— Na nikugu još ni sam iskala ništu.
Negu koj kako ij štel ud négva ole...

Tájku se ij pumislil málku: le idin doftur
ud sélu, gá si učal da te vistira, tarifata ij
blá idna kruna. Aku pa toj vaz bulnávíja ij
učal, sas kučija za négu sa hodili da gu
zamat i sa gu vrášteli i dve kruni sa gu
plášteli. Ama aku doftura samičec ij učal, u
peš ali sas négva kučija, tri kruni ij blá
tarifata. A strainin doftur, ud Smikluš, ud
Čanád ali ud Timišvár da gu dunesésš sas
tuja kučija i da gu varniš u tej, tarifata beš
pet kruni. Taj či tájku ij izvádil déset kruni.
Ama Káta ne gji štela u rakata, negu mu ij

rékala:

— Farli gji pud tarpézata!

Toj ij farlil desete kruni pud tarpézata, ij zatoril pergaménta, kojtu ij bil nabit sas još po-više bánći, i gu ij gudil pud vazglávetu mu.

Katu se ij ubarnal, baurćata ij tropnala sas kraka i ij rékala:

— Slušej, sigá ás za išta, ama ne za méne, a za tri svetici u tri vlášći čarkvi da uguda: svetite Nikola, Iván i Anton.

Tájku ij počnal da si kláti glavata i ni ji udguváre, máma si stiska zabite i marda sas glavata, za da ji dadé, da ni já mu naprávi neštu još po-strášnu u kaštata. Zato tájku ji ij udvarnal sas dubrajta:

— Slušej, Kátu! Aku ij hurtata za u čarkva da ugudimi svetici, pa ne ti u tri vlášći čarkvi da gudiš ud mojte nosce, negu ás za uguda u tri krastijánsći katoličánsći čarkvi, aku bija prejali sámú da gji zakáča.

Ni jé mlogu da gji kupa, negu takozí ga gudiš, pa treba i fundácija da platiš, aku se udubri i aku prejami Čarkvata...

Taj či ne ji dál iskanite još 75 kruni za trite svetici. Baurćata mu ij udubrila, či lel kát' toj ij na katoličánskata vera, pa aku ni prejémet u čarkvata svetici, da ni žáli lemozija da dadé vaz svetcite, a tuj u seku čarkva se prejéme.

Sas tuj se ij navéla pud tarpézata, neštu vlášci si ij bumbulisala, ij zaganala na dušéga s plevata čitirite čošaci, ij zala kartone, pitéla i kukošćite – satu u idno – i gji ij zavlekala u prusta, pud koša. I tám ij imálu pleva, pa satu ji ij upákvala u dušéga, si ij ublekala drejte i ij flezala u kašti. Ij ubádila, či tá máлку za légni, pa sutirnata da ja izvadat na štácijata, da si utidi.

Sa ja zamámili u bábinata soba i sa ja gudili da légni sas bába Romanica. A u kašti tájku, máma, čiču Péru i dvete léli sa slágali,

či kaćé da ja izvátat na štácijata. Čiču Péru se ij ubićál, či za dodi sas kučija, da ja zanesé na štácijata. Mátku sa daržáli hurta. Máma náj-više ja ij blo stráj da se ni tréfi na mestu cerenji, da ni naprávi po-gulem báj u kaštata, kátu tájku ne ji dál nosce za da kupi trite svetici. A tájku ij rékal:

— Kako moži da mi naprávi taze? Le tá kakotu ij mogala, si ji ij navaršila. Se ij navazala u námu, či du na sétne dvádelu mi ij da ja izpada!

Čiču Péru káj:

— Zako ni si rékal, pa gá bij ja zavartel, pa bi fraknal u satu ud néja iz guvnutu!

Máma, sas saldzi u učite nji se ij molila da ni hurtuvat ud néja, bárem durdi ij u dumá. Lel čiču Mácu Pálkva u pismotu ij pisal, niti da mislat za néja niváljanu, či tá satu znáj kako mislat. A tá još ij u dumá! Kaćé ne gji stráj?!

Sas taj sa svaršili hurtata. Čiču Péru sas

léle Mariška sa si učli a léle Kataruša ij prespála u dumá, u sobčitu, sas máma na idin odar.

Na utre ránu sa stánali po-ránu ud baurćata, a néja sa ja vikali da stáni katu ij bil gutov ubeda. Blá ij baurćata vésela, ne se useštelu sardust, i da ij znájala, či kako sa ji mislili ali ne znájala, vésela ij blá! Pila ij rićija, se ij najála dubre, još i za na pać ij prejala pakét ud mesutu i testotu kujétu ij ustánalu ud ubeda i kujétu sa ji pákvali za pu pać. Čiču Péru Šerbáne ij stigal sas kućijata, sa ji dignali dušéga pákvanija sas trite granci májs, trite fela kartonj i kukošćite sas pitéla. Ama katu čiču Péru ij nosil pakéta gore na kućijata, ij pital baurćata da ni zabrávi i gada da gu zami. Tá ij udguvorila, či gada ij upákvan u dušéga. Toj ij udguvoril, či ni usešte da buta ali da kreči. Baurćata ij udguvorila:

— Dubre či ni buta! Gada ij izmrel, pa

tuj zlamenuva, či bulestta ij izlezala ud bulnávija pa ij izhárala gada. Za tuj, cigurnu za mu mené na bulnávija!

I sas tuj sa krénali na štácijata. Katu sa menali prez čičve Máčve, čiču Máču Páلكva gji ij čekal vaz tej i toj ij učal sas néja čec du Vatin, ama ne ubáždel, či trebalu li ij da ji pumága čec du mugjilata da zanesé upákvanija dušec sas bulestta i tám da gu izguri i zarovi. Tolkus, či biz báj sa stignali...

Katanijata tájkvata

Tájku za katána na vistácija u 1899 gudina ij bil za paruv pać. Ama ne bil prejat za katána, pa ij bil na nova vistácija na dugudini, u 1900 gudina, pa pá ne gu prejali. Negu trécata gudina, u 1901 g., sa gu prejali vaz Petija Regament Honvédete. Honvédete sa právili madžerska muštra i sámú dvá meseca sa služili.

U unuj vreme Madžerskata daržáva ij blá

vládana ud I-ja Ferenc Joška na Austrija, kojtú ij bil cár na Madžerskata daržáva. Toj ij bil apuštolscí králj, zaštotu Sveti Stépana, parvija madžerscí králj, Pápa u Roma katu gu ij pusvetil, báš sas тази skapata zlátna kruna s dijamánte nácičina gu ij ukrunil. Sled smraćta, na Sveti Stépana sa mu bli udrezali rakata, či ij sveta, spured či ij izbil hiljadi madžere pagáne, durdi ij ubarnal náruda na katoličánskata vera. Durdi ne flezalu rumanskotu vladánji, gá god ij dvádel praznika „Sveti Stépan paruv králji madžerscí“ smi daržáli u seku sélu gulem práznić, a u Budapéšta, sas gulema popska parádija, sas rakata na Sveti Stépana u purcicijon, sas pesmi i mulitvi sa ubidvali váruša. Pa dáklem, koj god sled Sveti Stépana ij bil ukrunin sas тази kruna, ij dubável тази titula na Apuštolscí Králj. Spured tuj, i Franc Joška ij imál тази titula.

Madžerskata daržáva ij imála u Péšta

madžerska ministerija. Kat ne nji blo slobudnu da daržat kolkutu tija štat, a sámu štat Austrija ij ustávela i tezi, kujatu sa bli véc pu dvá pate izfarlini, či ni sa dubri, ud tej na trécata gudina sa gji izfarlivali sassém unezi, kujatu ni sa bli dubri za katáni i durdi sa žuvi ne trebalu da služat katáni, ama sa plášteli katánska purcija. A unezi, kujatu sa gji zemeli i trécata gudina, kača tájka, sámu honvéde ij mogalu da badat i sámu dvá meseca muštra ij trebalu da právat. Sled dváta meseca, sa gji pušteli sassém i taj sa nji dumali, či tija ni sa dlažni u bojnu vreme da izlezat udvan daržávata za da se bijat, zaštotu sa honvéde, a tuj pu plaćénsći treba da ji zvémi „domobránce“. Dáklem, sámu za red u daržávata sa bli dlažni da daržat.

Unezi munci, kujatu sa bli prejati parvata i drugata gudina sa gji zváli reguláše. Tej sa gji bakali u Austrija, iz austrijcete sa služili i pud nemska kománda nemska

muštra sa učili. A ij imálu u Madžersku mlogjije ragaménte regulášći, kadetu umešeni austrijce, madžere i ud sate drugjijete náciji sa služili pud nemska kománda. Tija sa bli dlažni da služat tri gudini.

Tájku, tezi dvá meseca katanija gji ij naprávil u Szeged. Nija Sigdin smi zváli palćensći tozi váruš, kojtu sled Parvija svetovin boj ij ustánal udtáta Tisa, pud Madžersku vladánji.

Kacé smi hodili u Sinmiháj za sirenji i na luft ás sas tájka i Vánju, bráti mi

Sled тази gulemata bolest, ud kujatu Káta ud Vatin gu ij izcerila tájka, či na tri meseca ij uzdrável (le ne taj, kacétu dedu Pálku mu ij dumal, či „Káta ud Vatin kača sas raka za ti máni bulestta“), sa mu nosili doftur ud Teremija. Pa tozi doftur mu ij bil dál nekakvi kápći, kujatu na kocka zahar gji ij

kápal, za da moži da jadé. Pa taj gu ij kárel doftura, či homa sled gá zami kapćite, čurba ud pilče, makár da ne mu gládnú, da si srabni makár dvá-tri pate i sled čurbata da si zami mesu, pa makár i biz leb; da ji davči i da ji izsmuči, pa mesutu da ji izpljuj. Toj ij krénał sas tezi kápći. Izparvu ij pljul izdavkanotu i izmučenotu mesu, posle ij krénał da ji galta. Ud denj za denj po ij ugladneval i du Kolada ij bil uzdrável.

Na dugudini si ij bil kupil čitiri kune i kučija sas nov sarsám i ij pugudil báča Čépka Bratilsćija, na čiča mu Karola nájmládija sin. Tájku na rabota ne hodil. Ij zal báča Gjuka Bajdukva da káre na pluga. Katu sa kupáli kukuruza, ij zemel nadničáre. Sas tej sa prekupáli i zagarlili kukuruza. Za žatva ij pugudil žatvár, na báča Čépka čičva mu Karoluv, báča mu Péra pijánicata, a žatvárća da beré sled négu nána Káta, na Jáka Šuštera májća mu, kojtu

sedi u Košutovata ulica, na čošaka, a na báča Čépka žinata mu ij blá pugudéna da beré sled négu.

Tájku nji ij ustávil dvá kone i kučija, za da imat sas kako da hodat na niva da žanat, za da ni hodat u peš. A tájku, sas novata kučija i novija sarsám mu ij zal dvámata sas bráta mi Vánja na kučijata. Ij zal i tri virdéčci, šest kukošci i idno gulemu káče práznu i smi utišli u sélutu Šinmiháj, blizu u Timišvár. Sa dumali, či tuj sélu ima gulema pustára sas senu. Tám sa bli na páša i nášte 25 osce. Gji ij pázil čiču Gjurka usčere, baštá ji na Kina, kujatu sigá ij u Ulčetu, užénata za Maćuška Dobriva. Tám čiču Gjurka sas idin po-stár pastir i s dve bujtárčita sa pázili bišnovscija čipor s osce. I nášte 25 osce sa bli u tozi čipor. Smi sedeli tám dve nédeli. Smi vádili sirenji, seku denj sa dujéli uscete sutirna i večar. Sirenjétu sa ji sirli mlekutú, i homa kočé se precedi, sa

ji gvádeli u káčitu náštu i sa ji sulili. A tájku za tuj ij učal dve nédeli tám na kušárata, za da umené lufta. Le čiču Gjurka usčere gu ij nadoril da utidi na kušárata dve nédeli pa tám za uzdráve. Čiču Gjurka taj dubre se ij žuvel sas tájka, ud katu sa služili još zágjnu katáni u Sigdin, u 5-ja Honvéd.

Ama ne mu blo niti na námu hargjevu, i niti na tájka. Sutirna, gá se izdujat uscete, mleku koj kolkutu šté da pijé i sirenji da jadé ij mogal. Baška, pládne i večar sa varili mesu ud gád, jágančeta sa kolili a i pićé – rićija i vinu – furti ij imálu zadosta.

Prez denj, nija sas bujtárete smi hodili sled uscete. Tám s bráta mi smi igráli. Imálu ij varbi gulemi. Pud varbite smi sedeli na senća. Bujtárete sa mu pléli ud varba korbače. Smi se rádvli gá sa počnivali jágančetata da begat i da se izprevárvat: kača dicá se udlačat 20-30 pa begat 150-200 rázkče na sám i natáta. Bujtáre homa tuj ij

ubáždel, či na čišovnu vreme sa se razigráli jágančetata.

Pládne, bujtárete sa si imáli jádenji u turbite ji. Tám vaz uscete sa jáli, a nija na kušárata sas bráta mi smi hodili da jadémi, vaz usčerjáta i vaz tájka. Imálu ij furt mesu ud gád ali jágnešku, sirenji i udvára. Méne náj mi ij harésvalu udvára da jáma. Udvárata taj sa ja právili: ga pudsirat sirenjétu pa survátkata ja svarat; tá gá se svari stáni kača na šumić, ama ij imála udvárata sas mlogu po-hubava sláč i šmák u šumika.

Sled pládne smi legali na senća pud gulemata žálna varba. Taj ij blá gulema i šaroka, kača idno gulemu darvu vrej. Klonjtata sa visili na nadole, biz máлку da ni upiret u zemete. Na tazi varba ij imálu rabčeta i gnezdá ud rabčeta. I kacétu sa pu varbata pišteli i ud klonče na klonče skáčeli i igráli, námu sas bráta mi taj sa mu

prespevali... Gá se sabudimi, véc ij blo čuč na uscete kadonete kantenjétu i na bujtárete svircíte s palčenska hubava svirne, vésela. Báš i deléku ud kušárata da smi bli, sas bráta mi homa vaz bujtárete smi tičeli i smi utišli da gji pusretimi.

Večera, gá smi dukárvali uscete, dujélčíte sa gji ukárvali u kušárata. Naoklu kušárata ij imálu idna gulema ugráda. Ugrádata ij imála idna gulema vrátnica. Utorimi vrátnicata pa dujélčíte gji ukáremi u ugrádata. Strungata ij blá uprena u kušárata. Idin bujtár ij sedel na strungata da pušte uscete sámú idna pu idna, a dváta usčere, na stolčíta sadnati, u rakata sas granče ud liter, glidžosanu, sa dujéli mle kutu. Gá ij blo palnu grančetu, usreć krakatá usčere, kaćetu ij bil sadnič, ij imál idin čabar, pa mle kutu ji ij nalival vatre u čabara. Gá ij izdujéna uscata, ji pusni imetu. Bujtáre na strungata mu pusni druga usca. Usčere ja

uli sas idnata raka za upáškata durdi ji stisni u kriváče imetu. Uscata se razčikári, a toj sas levicata ji darži imetu, a sas desnicata ja dujé u zakáčinotu za čabara granče, kujétu mu beš usreć krakatá. Gá ij izdujéna, sámua pusni a uscata izlezi ud kušárata i samá utidi na starna, vaz unezi drugjijete osce. Uščere udkáči grančetu s melkutu, pa ji nalejé u čabara.

Sled gá gji izdujat sate osce, prez bel brandžuk precedat mleku u drugu káče. Tija sa imáli šuléc, a u šuléca sa imáli sirišti razćisnatu. Sirištetu se ij právilu ud mládi telenčita gá sa kolili kasápete, pa ud takvizi stumáčita, kujatu sámua sas mleku sa žuveli. Sa dulivali u tej još mleku i sa bakali solj. Sa gji daržáli da izsanat pa sa gji purdávali na usčerjáta. Tuj ij blo sirištetu.

Ud tuj sirištu razćisnat pa gудat u mleku kočé ji izdujat, kaćétu ij blágu guraštu. Ji zavijat sas drej i za distina–

petnájset menute to se pudsiri, stáni počastu ud smetánata. Ji razbarkat sas idna tučilca i ji nalejat u cidila. Cidilata sa bli ud valnenu predenu, na tanku upreděnu i na redku iztikánu, ušitu kača na čitiri čošaka. Na dole ij visilu, a gornite dvě čošaci, sled gá sa naleli pudsirinotu sirenji, sa gji vazvali na skluč i sa gji zakáčvali na kléčca. Pud cidilutu sa ugvádeli da se izcedi survátkata u idin drugji čabar. Gá se izcedi sirenjětu, homa sa ji rezali na patáre, sa ji pusulili sas solj i u káče sa ji zalivali sas survátkata, da ji ubliva du gore. Sirenjětu ij blo pretisnatu, da ni moži da izpluva udgore survátkata. Čabara sa gu daržáli na senća, a ud survátkata sa varili i ij stánvalu ud néja kača šumić, ama tozi šumić sa gu zvali udvára i ij blá po-hubava ud šumika.

Na seku usca sa delili s gázdite pu idno dujělu sirenji. Idnaž da ti izdujat sate osce, tuj se ij zvalu idno dujělu. Nija smi imáli

25 osce. Dvá pate sa gji dujéli oscete na denj i za 13 dene sa mu izdáli tezi dujéla. Seku dujélu ij imálu sirenji 16 kg, taj či sas 400 kg sirenji smi si dušli u sélu.

Na dve nédeli smi si dušli u dumá ud Sinmihájskata pustára. Kunete taj sa se nagujéli na pustárata, či taj barži sa utvádeli, dvám ij mogal tájku da gji udarže. Le ne sámu či dve nédeli sa činali i ni sa bli upregnati, negu za zob sa dubáveli uvés, a treva sa pásili gulema, udgore kulene. I nija sas tájka i trimata smi se začarvili na ubrazjáta, i taj sa mu dumali horata kujatu sa mu videli, kočé mi flezali u Sélu, či smi se nagujéli. Tájku se ij fáлил, či ij uzdrável.

Ama katu smi stignali u dumá, máma, tažko ji, ij počnala da revé i da se žáli, či kako ij izpátila: dvám sa si napravili važá, i dváta brájce, báču Péru sas bráta mu Čépa, sa se svádili, pa báču mu na Čépa, Péru, ij napusnal žátvata. Bába Káta, kujatu ij blá

pugudéna žatvárca da beré sled báča Péra, i tá se ij mánala. Žatvata sámú za báča Čépa sas žinata mu tvarde bi blo mlogu. Negu máma ij pugudila za da žani bába Marija balgarćata sas čeleka ji, deda Péra. Tá sámú ij žanala, a čeleka ji za da prehozi gu ij pugudila, sé za tazi cena, kaćétu ij bil pugudén čiču Péru sas Káta. Máma ij rékala:

— Dnés si pužanvat i gji čekam da stignat sas bradata. Rićija sam gudila u gjeráne za da ij studéna gá pulejémi bradata. Sam zakolila i dve kukošći i idin pitél, le kaćé da néma i pitél varén?

Katu sa si imáli horata, páurete, u unuj vreme tejna zeme udvan sélu, zemete sa ja zváli niva. Seku daráb, kojtu baška ij bil, idin du drugji, ij blo idna niva. Makár kakaj da ij bil gulem darába, sa gu zváli niva. Za tuj, tájku ij pital máma, či na kuja niva žanat žatvárete. Máma mu ij udvarnala:

— Na moja lánac, pate Timišvársćija.

Le pate kojtu utvážde u Nagjus (Tomnatic) za tuj gu zvat Timišvársći i dnés, či pate železnija ij bil náj-parenj naprávin du Timišvár da utváde hajzlibáne. Železnicata ij blá naprávina pukraj pate Nagjusćija, pa sa gu izmétnali, či ij pać Timišvársći.

Tajku ubážde:

— Málku ij deléku. Tazi niva ij udtáta drugotu bokterskotu kaštiče na pate železnija, udtáta rámpata na šinvete. Le na hubavu mestu za badi bradata. Dali si ji dála dosta rićija, za da ima da ja pulejat?

— Zali sa tri litera. Cigurnu ima da ji stigni. I baška, já viž: valeničitu mi, ud mláda bulka, s kujétu sam se pačila, sate čarvéni belći sa gji sadráli za da imat dosta da naćičat bradata i vinčetu. No ni fáli ništu! To i taj ni jé više za nosenji.

Gá sa si nekupać horata svaršvali žatvata,

pa na sétnata niva kadetu sa pužanali, na
tazi starna, kadetu ij bil sétnija otkus, blizu
du linjata kadetu sa menuvali kučijite, sa
ustáveli idin ošulj žitu. Sa gu pulivali sas
uda, za da udmekni plevata pa sa gu upleli
na tri i sa gu naćičvali sas čarvéni belći ud
valenić sadráni na pantličita, za da se červej
i ud deléku da ij vidna tazi brada. Naoklu
néja sa peli i sa igráli, sas rićija sa nazdráveli
i sa želili ud Guspudina Boga, či i za
dugudini da dadat rod i plod i takozí
čarvénu da badi zarnotu na žitutu, kaćétu
čarvénite pantličita.

Sa se traškali naoklu bradata za taj da
badi tažku u klasa zarnotu, i za da izpáde
žitutu taj, kaćétu tija se bikat. Tugázi udberat
idna rakolća žitu sas ud náj-jadrite klasjá,
ja pulejat sas uda da udmekni pa napletat
idno hubanku vinče. Ji naćičat sas čarvéni
petečeta i idna rakolća žitu ja važat na ćokur,
naćičina sas čarvéni pantličita. I tuj sa ji zváli

bradica. Sas tuj sa varváli u kučijata i sa ji mardali u racite. Sas staklenčita rićija sa čukali, sa pléštili i sa peli. Kujatu sa imáli i sa znájali da svirat, sa si zemeli instrumentete za svirenji. Sa svirili i sa se veselili, kača na Faršángji.

Gá sa stigali sas vinčetu i bradata, gázdata gji ij čekala sas studéna rićija u gjeráne. Nad gjeráne sa peli i ud studénata rićija sa pili. Sas uda nad gjerne sa pulivali bradata i sa želili: „Kaćetu nikade ni se svaršva udata u gjeráne, taj nikade da ni se svaršva u тази kašta žitutu na taváne“. Gulema vičére gji ij čekala: testu, čurba, mesu – makár kako da ij blo, ama biz pitél nijdi vičérete ne blá. Na svaršvanjétu na žatvata čarvén pitélj se ij kolil vájda za tuj, za da ji badi takozí čarvénu zarnotu na žitutu. Le to i gá sa se srešteli páurete, pa ni sa se pitali, či „Za si pužaniš li skoru?“, negu sé „Da badi skoru Pitéla!“. Dáklem u Bišnov seku páur ij

daržál tozi običáj u kapitalistkotu vreme.

Katu nášte žatváre sa stignali sas bradata i sas vinčetu naćičinu i kočé sa izpreli kučijata vaz puhortite, sa videli či tájku sas máma i nija dvámata s bráti mi Vánji gji pusreštem. Tajku ij viknal:

— Ud vaz križa sam mislil či sti dušli, le ud vaz križa nasám sam čul kubilata Julika da se raži, a katu sti stignali du Gjerekove véc ij blo čući i Gudrona kaćé se raži.

Gulema rádust se ij trévalu na „Pitéla“, da se pejé i da se veselat žatvárete. Ama takozí gulemu vesélji još ne se slučvalu: i čitirite kune da se ražat ud rádust, či ud dve nédeli ni sa se videli!

Sa pusnali kunete ud upregnatata kučija i dabe ij mogalu da gji izdaržat, či tija homa sa ragnali vaz dváta kune kujatu sa bli vazani pud čarnicata, u gulemite jáslí, na senća. Slugata, báču Čépkú, se ij začudil katu ij videl dváta kone, Gidra i Joca,

kujatu sa bli sas námu na pustárata u Sinmiháj, kaće sa se nagujéli. Rékal ij na tájka:

— Da sam znájal, pa i čitirite kune da sti bli zali sas vás na pustárata, a nija u peš bijmi hodili da žanimi... Abe, báču! Ampa ti ni vidiš dicáta Gjuka i Vánja kaće sa se nagujéli? I ni znája kaće se usešteš sas zdrávitu, ama i ti si si izpalnal ubrazjáta. Da ti ij na zdrávu!

Tájku káza:

— Zafálem na Guspudina Boga! Da bi mogalu sé taj dubre da mi badi!

Sa puleli bradata još nekolkus pate, sa ukáreli kunete u štaloga i sa gji namirili, pa sa flezali u kašti, na „Pitéla“. Čáku i kukošći ij imálu na tarpézata, pá „Pitéla“ se ij zválu, pu običája. Jáli sa čurba s mesu, testu i sa pili vinu studénu, máj du zura. I taj sa se nájali i sa se napili! Katu sa bli máj gutovi da si utidat, tájku ubážde:

— Znáji li kako? Nideti se mánva još. Le kučijata ij u šopa sas káčitu máj palnu sas sirenji; pa da probami da ji unesémi u cílére.

Puolni sa bli sate i tuj da ji navaršat. Sa prekáreli kučijata sas šarágłata u vratáta na cílére, sa izvádili dvete dzádnite kuleli, sa turili dvá čatlove pa pu čatlovete sa izhozili gulemotu káče sas 400 kila sirenji. Tájku ij udlupil káčitu pa na sekugu ij izvádil pu idin patár sirenji, da ji kuštuvat. Sate sa ji fálili, či ij mlogu hubavu; ama ne sámú da sa ji fálili, negu i sa jáli ud néj biz leb, čáku ij blo sulénu. U cílére ij imálu idno badanče sas vinu ud 453 litera, razbitu, pa biz pahárčita, ud grezdeja, u idna pivena krigla sa si pušтели vinu, koj kolkutu ij štel, za da si tika sirenjétu sulénotu sas vinu i sa diskutirvali, či kaćé ij izmenala žatvata. Le ne blo taj, kaćétu tájku ij planisval, ama kátu sa si pužanali zdrávi i na mir, satu ij

blo dubre. Sámu idno ne blo taj kaćétu tija sa iskali: Le tija sate sa iskali da si utidat u tej, da légnat, ama niti idin ud tej ne mogal da gu nosat krakatá, taj či sate sa prespáli u pleverijata, u dumá.

Na utre, sled ubed, bába Marija balgarćata si ij učlá u tej, zaštotu tá ne blá pugudéna i da hozi, a momaka ji sas báča Čépka sa se uláli da gудat čatlove i pomušnić na kučijite. Tájku ij učal du báčve Péreve, du báčve mu na báča Čépka, durdi sa izpatili kučijata. Tájku ij lamurisal báča Péra, kojtu ij dušal da hozi. Taj či sa izváili rićija, sa glatnali nekolkus pate i sa se izdubрили. Homa ud parvata sutirna sa krénali pudpalnu da hozat žitutu. Pužanatite snopta sa gji nosili sas dвете kučiji u dumá; nasreć guvnutu sa izfarlivali snoptata na tájka, a toj ij právil kamárata. Kamára se ij zválu ud žitu snopta naredéni u idna gulema pleva; snoptata sa bli taj hubeve naredéni,

či aku ij čišovnu vreme da ni natiče uda usreć snoptata. Još tuj se ij pázilu, žitutu suvu da flezi u kamárata. Sa imáli kupini čargji ud kalčišta iztikáni, sas neštu sa bli namázani za da ni puštet udata da mené prez tej, sa gji zváli udenisći. Gá sa si izfarvali žitutu, sas tezi čargji sa zavivali kamárata, za aku dodi čiša da ni natiče durdi se varnat, aku já leti. Udvan sélu, u nivite pužanatotu žitu ij blo hubanći naredénu na kupčita, sa gji zváli krastove, zaštotu snoptata na krast sa gji nariždeli na tri reda: dolnija red ij imál pet snopta na krast, drugjija red čitiri snopta a gornija red pá pet snopta. Na sate snopta klasa na navatre sa gu tváreli, sámú náj-gornija snop ij bil gudín sas klasa na navan. A sas idín snop se ij zagánelu žitutu pa sa pudpalnivali pud važáta na dváta snopta kujatu pud gornija sa bli. Mlogu se ij pázilu žitutu suvu da se preberé, zaštotu sámú taj varšárcata za ji

udvaršé, biz da ustáni žitu u plevata.

Sa naváleli sas huzidbata štut moži po-barži da prehozat žitutu, za da ni ji uluvi udvan sélu nekakaj vetar pa da ji razfarle. A kujatu si parvi prehozat, homa dubávat i mašina, kujatu da ji uvaršé, da ni sedi kamárata za dalgju vreme niuvaršéna, pa da izčokat rabcite klasa. Sa imáli 350 krastove i s dvete kučiji sa ji prehozili za 12 dene.

Mašina za varšenji žitu ij imálu idna, ij blá ud fabrikata Magjar Szlami, sa ja bli kupili 18 gázdi u družstvu i sa si bli turili gépez deda Pálča Glufákva, kojtu ij sedel na čošaka, u nášta ulica, vaz križa. U tej sa bli napravili i šopa za varšárcata i za motura kojtu ja ij kárel; motura ij utváždel na muturina. I ne trebalu da si čekami reda, kaćétu se ij pádel pu kockanjétu, zaštotu unezi, kujatu sa imáli prehozinu žitutu sa gji ustáveli bli napreć. Pa taj, varšácata ij

varšila u Dénve, a ud Dénve sa ja bli ukáreli u dumá. Tuj ij blo sled ćindija, zaštotu na varšárete se ij dávalu i jádenji, sa gji ránali gázdite sas ubed, pladnina i ćindija. Napreć seku jádenji se ij dávalu na sekugu pu idin pahár ud déc s rićija. Jádenjétu – ubeda i pladninata – sa ji varili koj kakotu ij štel a ćindijata u seku gázada ij blá točinu sas pena – pu idin dubar daráb ud kuláka – i pahár rićija.

Rabadžijete sa bli organizirani pu trima pustáče na tri bándi. Seku pustáč si ij imál négvitre hora, pu šestima, kujatu seku denj sa se umenuvali gá bij pládne, sé na druga rabota. Naprimer, aku sa rábutili na kamárata, sa učli da rábutat u plevata – sa nosili pleva i mećenina: sas pražini plevata a sas tárgji mećeninata; a unezi drugjijete sa učli na kamárata, sa farleli snopta i sa gji pudávali snoptata, razvazani, u racite, idin pu idin. Pustáče gji ij puštel u dubata a unezi

drugjijete dváma pustáče sa rábutili tám, kadetu ij tékalu žitutu: gá se napalni čuvalata sas žitu, idina ja udkáči palna i ja ugudi na kantáre a drugjija zakáči prázna da se napalniva. Palnite čuváli sa gji tváreli na kantára. Gá ij bil tvárin kantáre, sa merili žitutu, či kolku taži.

Pustáčete sa imáli kniga i sa ji upisvali, a gázdata i toj si ij zapisval, pa gá sa uvaršili sa si udračunvali kolku sa navaršili i kolku ij plácata na horata. Se ij zaslužvalu ud navaršinotu žitu pu 4 kila na 100 kila. Varšárcíte i tija za 4 na 100 sa rábutili, ama sas тази машина, spured či ij blá družstvena, tá sámú 2 na 100 ij zemela. S tezi 2 na 100 sa plášteli gépeza i paláče (1%) i 1% se ij zemel za trošak i za purcija na mašinata.

Trošaka za mašinata homa se udračuni i se zanesé u idin magazin. A varšárete, seku nedele, sas čuváli, hodat vaz seku idna gázda i si nasipat žitutu, a gázdata s kučija

ji zanesé vaz kantáre. Ud sate gázdi, štut sa varšili, na gramáda sas krina sa si delili žitutu, uvéza ali čimika i sa ji izsipvali u čuvála za da izlezi idnákvu pudelénu. Gépeza baška ij bil platén ud gázdite. Toj ij dubável 100 ud idin vagonj, aku ij reperirval motura i varšárcata. Muturinata gázdata si ja ij pláštel.

I taj, sled katu sa uvaršili u Dénve, i u dumá sa imáli da varšat na utre, du ćindija. Sutirnata sa jáli čurba sas trijanica a na pládne jáganče sa zakolili. Tájku báš za tuj ji ij dunél ud čipore. Sa ji svarili na paprikáš. A večera, pu idin daráb točinu s pena sa jáli. Sled ćindija u Hadvite sa ukáreli mašinata, zaštotu ij blo blizu. Čiču Bonku Hadvá nji ij bil ubiéral, či aku za dutikat varšárcata i motura na racite, za da ni gji tagli toj sas kunete, večera za dadé na sekugu pu idin pahár rićija. Horata sas drága ole na racite sa ukáreli u tej mašinata. Za

tuj vreme, durdi sa ja premestili, sa udračunali i tala za mašinata i sa gu zanéli u dedve Pálčve Glufákva u magazina.

Náj-glávnata rabota se ij svaršila. Smi imáli 13.600 kg žitu, 1.500 kg. uvés, 2.000 kg čimić. Žitutu ij blo sejanu na 15 lánca, uvéza na idin lánac i čimika na 2 lánca.

Na utre, tájku sas báča Gjuka i sas báča Čépka sa počnali da ugarisvat. Gá sa vráli starnišтата za žitu parva féc, se ij zválu ugarisvanji, a drugata féc sa ji dumali vránji.

Du 1912 g. tájku ij paurisval i ij daržál sluga. Sled báča Čépka ij bil sluga čiču Pétar Vagaréca. Rabadžijin dubar ij bil, ama i dubra pijánca.

Još pánta, či u 1912 g. me ij bil dál u Jázuva. Sélutu madžerete sa si ji zváli „Hod egji ház“. Usreć sélutu ij tékala idna téča po-manena ud nášta Ránga. Tazi téča madžerete sa ja zváli „Jáz“. Udvan sélu ij imálu idin gulem rit. Izlezval ij tozi Jáz u

rita pa vája i za tuj sa zváli palćenete Hod egji haza Jázuva. U tuj sélu ij učil dicáta idin palćenin, Budur Ján. Toj ij bil užénat za madžerica. Imál ij, katu sam bil ás u Jázuva, idno monče i idno mumiče. Baštá mu ij bil ud Bišnov, dedu Karol Budure. Toj ij sedel tám, kadetu ij artéza, prezpate Ronkov dáskala. U tozi maneinja grunt si ij naprávil kriva kašta, srešte Vagaréca. Ij imál dvá pára vratá: idnijata vratá ij daržál sas birt a drugijete vratá sa bli dugjén. Udvan dáskala Jána, dedu Karol ij imál još dve dešteri. Idnata sa ja zváli Mariška a drugata Patuša. Tozi négva birt u unuj vreme ij bil furt palin sas mladéž: tám sa pili, sa se veselili, na gjindi sa igráli. A tájku máj nikade ne fánil ud tám. Spured či dubre ij sedel sas deda Karola, pa i sas sina mu, dáskala Jána ud Jázuva se ij žuvel. U тази година 1912, jesenja, me ij zanél u Jázuva, za da hoda sas madžerčita na škula, pa da

nauča madžerscí. Tuj ij blo tugázi na po-
više bašti olete: tejnite dicá da gji naučat da
znájat madžerscí da hurtuvat. Ne sámú tájku
da me ij dával méne u madžersku sélú na
škula, negu čiču Bonku ij dál sina mu, báča
Toma, u idno sélú madžersku, u sélutu
Majdán. I uču Vánju Pátkva ij dál báča
Nikola pá u Majdán za idna gudina, a posle
si ij pugudil slugjiče za idna gudina u tej
da služi, za i káka Kaluša da nauči da
hurtuva madžerscí. Taj i tájku, u 1912 g.,
jesenjta, idin denj si ij vazsadnal bicigla pa
ij učal u sélutu Jázúva, vaz dáskala Budur
Jána. Tuj sélú, aku ima 25 km ud Bišnov,
se namerva udtáta pate železnijsa na
Valkánskata štácija gulemata. Pate ij utvádel
právu na Jázúvsćija rit a udtáta rita ij blo
sélutu.

Kako ij izpatil, kako ne, u Jázúva mi ij
nameril dáskal i kvartélji báš u slušćinata
na dáskala Jána pa u baštinve ji. Ne sedeli

deléku ud školata. Antál báči se ij pugudil sas tájka, za détu za seda, za détu za me brigosvat i za me ránat i perat, da ji plášte pu 20 kruni u meseca. Homa u nedele me ij zanél, či u pundelnić za se počni školata.

U nedele sutirnata ránu ij upregnal kučijata, sa mi pákvali dunja, dušéc, vazglávnica i dreji za na škula – sas nedelnite dreščita sam bil ublekan. Tájku ij kárel kučijata. Máma sas bráta mi Vánja sa bli dušli i tija da me izprodat du Jázuva. Kulu 10 saháte smi stignali u sélutu. Sélutu ne blo gulemu, ama kočé smi stignali se ij videlu, či ij ućičinu i sate kaštičeta – maneni i gulemi – sa bli uvarosani sas vár. Mažje, žini, hircjéne, mumi, dicá – mládi i stári –, sate sa bli premenati kača za gulem práznić. Udtáta musta na téčata Jáz, vaz školata, sa bli prebráni mladéž, dičerluga. Se vidat i šátri, kača na pazár: ringlišpir na lánceve, u kujatu se vartat mládi, vartelći na kujatu

dicáta se vartat vazsadni na končita ali u karucleta, šátri sas birt, kadetu svirat i pejat madžerscí, pijat i se veselat.

Još dve kašti i bijmi stignali du mustta, a na tájka véc sa mu utorili puhortite. Mu ij pusretil idin gulem čeleć. Tajku nasreć guvnutu ij sprel kučijata, dváma mažje sa zatorili puhortite a ud prusta izlezva pá idna gulema žina, máj po-jáka se ij videla i ud maža. I dvámata sa se vidvali da sa prefarili 50 gudini. Tájku ij slezal ud kučijata, ulal ij raka sas maža i posle sas žinata i gji ij puzdrável sas „Jo napot Antál“. I máma ij uluvála rakata sas maža i s žinata, Mariš néni. Máma ne znájala madžerscí, ij hurtuvala sámú sas racite a Máriš néni ij hurtuvala palćenscí pá sas racite. Máma homa ij izvádila dušéga, sa gu nabili sas pleva, sa mi namestili odara u kašti, sreć báneka i usreć čélnija odar. Tám sam spál ás. Tájku sas gázdata mi, Antál báči, sa

pusnali kunete ud kučijata, sa gji vazali u ritlite, sa gji uvili sas pu dvá pukrosce pud hámvete pa sa stagnali pukroscete sas štrángvete na hámvete, za da ni moži da se razvijat. Tájku ij znájal madžerscí da hurtuva. Toj se ij razbirel sas tej i još ij tulmáčil i na máma, gá neštu ij štela da ubádi pa taj nekać sa se razbireli.

Katu smi flezali u kašti, sobata ij blá taj gulema, či ud báneka du na čélu ij imálu dvá udrove u levajta starna, u desnajta starna idin odar du krivata péndžara, a ud krivata pénžara máj du vratáta tri halmáre. Na seku halmár ij imálu pu idno ugledálu hubanći ufárbinu, ugudinu usreć kračeta i se ij butalu kaćé si štel da ji zastáviš za da se gladeš. I trite halmáre sa bli tvárni sas testu, ugudinu u zemevi panici. U kašti zemete ij blá umuta, sas vár bel uvarosanu. U idnata starna ij imálu dvá dalgji stola a u drugata idin dalag stol a sreć kaštata, na čélu, gulema

tarpéza i dvá sulove tišlerscí sas kráka. Plafone ij bil i toj uvarosan i Antál báči da bi si izdignal rakata bi mogal da gu pipni. Gradite i slemetu sa bli i tija hubanći uvarosani.

U 11 saháte tájku i máma sa utišli u školata, vaz dáskala Jána Budur, či toj u školata ij imál kvartélj. Sa se ubicáli, či za se varnat za da pladnuvat, a na kvartéle mi sa ustánali Antál báči, Máriš néni i sistra ji. Tija sa gotvili. Iz kráj du kráj sobata sa naredili stulove i tarpézi, sa pulogali tárele, kača za cela svátba.

Katu sa si izlezali ud misa, sa nastigali čitirima mažje i čitiri žini sas pet dicá i idin hirgjen ud 16 gudini. Sate sa bli hubanći uredéni, premenati.

Véc sa nasipali da se jadé, sa čuknali sas ričija, sa pili i sa si hurtuvali, či le da si dodi dešterete ji, kujatu ij sluščina u dáskala, pa da dumámi i tájka s máma da se

pladnuva. Sled málku ij stignala idna hubanka muma ud 19 gudini. Tazi ij blá dešterete na Antál báči, kujatu ij blá sluščina u dáskala. Ubádila ij, či moži da pladnuvat, otu tájku s máma gji ij napusnala u dáskala i tija véc planuvat. Sate sa si nasipali i sa jáli na tarpézata, sámú Morca néni sas sistra ji právi na idin halmár sa jáli. A na námu, dicáta, sa mu dáli da jadémi naoklu báneka. Ne trájalu jádenjétu mlogu zadlgju, sate sa naváleli. Sled jádenji vinu ne imálu da pijat.

Tájku i máma u trifartále na idin sahát sled pládne sa stignali na kvartéla mi. Homa sa se uluváli da si pákvat kučijata za da si utidat u Bišnov. U prusta Márča néni ij pákvala na máma neku darábče testu. Durkat tájku ij napujél kunete, Antál báči mu ij taglil uda ud idno gjeránče tesinku, sas idna kova vazana sas štráng. Udata u gjeránčitu ij blá gore, či da ne imálu čiji nad gjeránčitu i biz štráng bi mogalu da se

gribé uda. Kunete sa harésvali udata, ij blá hubava za pićé, kakotu i horata ud tazi uda sa pili. Tájku ij ubádil na gázdata, či u Bišnov sas mlogu ij po u dalboku udata u gjeránete i ni jé taj hubava za pićé, taj či nija imami ártéze pa ártézena uda si nosimi da pijémi. Antál báči kaj či u tejna gjeránj pu nekupać se digni udata máj rámna sas zemete. Tuj ij pukázvalu, či ud sélčitu ni jé deléku rita a nakraj sélu, bás srešte ulicata ij imálu idin vartop sas uda kujatu vájda nikade ne ni izanval.

Durdi tija dvámata sa pákvali kučijata, sate gustene sa se rezbegali, sámu gázdata Antál báči i gázdaricata sas káka ji sa ustánali. Máma ij počnala da revé, ij rékala na bráta mi Vánju „baci báča ti“, dála ij na náj-mládotu monče, na sina na Antál báči, 10 filére, či sámu toj ij ustánal u tej, le sate dicá sa gji zali májćite ji sas tej a ud gustenete nikuj ne dušal vaz kučijata, bárenj

da uli sas tájka raka. Zaštotu tozi denj sélutu ij praznikuvalu Dene na čakvata.

Báču i tájku sa me bácili i kučijata ij izlezala na pate. Sas naduti oči sam gladel du na kraj sélčitu ud kučijata kaćé bráti mi Vánju mi marda sas karpičetu. Da ne bil vartopa tozi, pate du Bišnov na nášte bi bil po-kas sas 2 km, zaštotu ij trebalu da zakrivat na levicata, pu pate kojtu ij utváždel du idno po-gulemu sélu, Tisa Szent Mikloš, pa da zavarnat pá pukraj tozi vartop srešte ulicata i da flezat u pate kadetu Valkán. Du Valkán ij imálu da káret 10 km. Pate ij bil báš srešte pate železnija.

Taj sam se uddelil ud tej. Žálin sa me napusnali u tuj nipuznátotu sélče Jázuva.

Sled katu nášte sa si utišli

Na kvartéle ud dicáta sámú na gázdata mončitu ij ustánalu sas méne. I to više ne mogalu da se tarpi u tej da sedi; le kátu

prez dve kašti ud tej, udtáta musta, napreć
škulata, se ij daržál praznika sas vartelći,
dicáta na končítata vartelći se vartat, zahar-
pitčetata pitčáre u šátri purdáva pa i to, u
rakata s filirčitata, ne mu se sedelu u tej.
Toj me ij najal i méne da utidimi vaz šátrite.
Nekać sam mogal da se razbirem sas Jána,
či makár da ni sam znájal dubre madžerscí,
ud škulata ud Bišnov sam bil naučil neku
hurta. Toj ij bil sas idna gudina po-stár ud
méne – peti klás, a ás čitvarti.

Učal sam sas Jána vaz šátrite, právu vaz
dicáta. Le toj homa se ij izmešel iz tej, a ás,
nipuznát, kača gá pusniš na idna kuváčča
sas pileta usreć sate pileta idno virdéče još
da mámi! Dicáta megju tej gá sa si hurtuvali
ništu ni sam gji razbirel i sam se stidil ud
tej. Jáni homa me ij drapnal vaz vartelćite i
smi vazsadnali pu idno konče. Za pu tri
filére sa mu varteli neku menut. Sas
trumbici i sas tapana pud šátrata sa svirili.

Smi slezali ud končitata i smi učli vaz idna druga šátra. Tám u šátrata ij imálu neštu da gladeš u oklučesti ućánevi staklá. Gjindata ij kuštuvala pu 5 filére za da fleziš. U ućánete ij blo videć glávni kašti ud Budapéšta. Satu se ij videlu na gulemu. Ján mu ij blo drágu, či ij gladel, i mlogu neštu mi ij hurtuval, détu niti pulvina ud néj ni sam razbirel. Imálu ij distina takvizí ućáne. Katu smi gji izglađeli sate, smi izlezali ud šátrata.

Seku gjinda ij imála numer za luterija. Katu smi izlezali, smi gji dáli tám na idna žina. Ján ij preigrál idna hubanka špilća za na paralijata, sas tri pantličita kujatu sa visili: čarvénu, belu i zelénu. Tuj ij blo i známetu na madžersćija barják. Ás sam preigrál idno sábjíče ud tanak plij sas jarmiče ud nekako plátnu legjiranu, da misliš či ij koženu. Jáni mlogu se ij rádval i na špilćata sas pantličitata ama i na sábjíčetu. Homa si ij

vazal na paralijčitu pantličitata a ás u rakata sam si daržál sbjičetu. Neštu mi ij hurtuval i ás u natiskanicata ništu ni sam gu razbrál, či kako ij štel. Sam mislil, či išti da mi vidi sábjičetu. Ij pusagnal rakata, sam mu ji pudál, ji ij ubarnal dvá-tri pate iz racite i si ji ij upásal na pojasa. Falos ij bil megju dicáta! Sas sate kujatu se ij znájal neštu ij hurtuval.

Smi učli vaz pitčárete, da si kupimi zahar. Na Jána sámú 2 filére sa mu ustánali i si ij kupil idno masurče zahar sas vrej. I ás sam si kupil pá idno masurče sas vrej. Stignala ij nevesta mu sas dvete ji mumičita: Mariš ij blá 5 gudini a po-manenata, Margit, 3 gudini. Dušli sa vaz námu. Katu ij videla Jána, či kacé ij naćičin, homa gu ij najala, či kako, ij husár? Ij kupila i tá na dicáta pu idna smučina na kléčelče zabodnata, u pretupén zahar topnata. Anja Margit sa me učili da ja zva. Ij počnala da me milva. Sam

ji ubádil, či sábjičetu ij mojtú, ama le na méne ni mi ji treba, pa na pojasa na Jána sam ji dál. Pita me „Zašto?“ „Le zaštotu i biz sábjá na pojasa ne sámu sate dicá u méne gladet, negu i sate hora!“ Taj se vidi, či i tá ij svaršila ud filérčitata, či ništu ne nosila ud šátrite. Me ij tolkuz katkala, či sam razbil idna krúna pa sam kupil ud pitčáre dvá kone ud pitče – idin za méne i idin za Jána, dve kukli pitče po-maneni – idna na Mariš i idna na Margit – a na Margit néni idna pita upákvana, sas 5 kulelčeta. Le ás sam imál nosce, tájku mi ij bil dál 2 krúni za zahar da si kupuvam, a u sabuta večera sa bli i čiču s uču da me izprodat, pa i tija sa mi bli dáli pu idna krúna, pa taj či sam bil imál 4 krúni i 20 filére. Idna krúna i 20 filére sam izháral homa parvija denj večera.

Kulu 5 saháte smi si učli. Jáni me ij vikal da hédá sas négu: „Gjeronk, Gjuka, a rétre“. Sam razumel, či nejdi me vika da utidimi,

ama kako ij tuj „rét“ ni sam znájal. Le sam mislil, či gá hidimi, za ji vida ás kako ij tuj. Smi izlezali ud tej i prez dve kašti smi stignali du mustta. Pukraj udata smi varváli, na levicata, durdi smi izlezali na kraj gradinata na тази gulemata kašta kuja be pukraj téčata. Imálu ij tám idna gulema tábla sas celna senu. U téčata Jáz sa se kapali mlogjije gasći. Imálu ij i distina-pentájset gasći i u celnata, kujatu sa se poštili. Mumičita i mončita u celnata sa se gonili, sa igráli. Tija sa si pázili tám gasćite. Katu sa mu pusretili, sate sa dušli vaz námu. Jána homa sa gu puználi, a méne sa me gledeli istu taj, kaćétu i ás tej. Jáni gji ij kárel da ugátat, či koj sam ás. Tija vikat, ruktat „rác“, Jáni ubázde „nem“. A ás se buna, či kako ij tuj „rác“, lel nija na virdéčćite smi dumali „rác“ gá smi gji gonili. Dicáta sa dušli vaz méne i sa krénali sekuj pu neštu da bumbulisva. A idina ud tej se vidi da ij po-

stár, Béla sa gu zváli, me ij uluvál za rakata i ij štel da me zavarti. A ás sam gu ulál i za dvete race pa katu sam gu tratil na zemete, ij grabnalu. Ni sam čekal da stáni, sam se narital u négu. Katu ij stánal, neštu ij krénal da bumbulisva. Sam štel još idnaž da gu pipna, ama toj ij izragnal i nija sas Jána smi si učli.

Tuj sam ji bil navaršil durdi još ni sam ni puznával Jána dáskala. Zaštotu u nedele tájku i máma ne me mámili vaz négu niti da me vidi. Ni znája zašto, vája dáskala ne imál vreme, ali ne mu blo za méne...

Večera smi vičérel i s gázdata, s gázdaricata, s Margit i s dvete ji mumičita. Sled vičére sa mu natraškali da legami: dvámata stárite na čélnija odar, ás sas odara mi u tejnite kráka, za nevesta ji sas manenata Margit sa ugudili idin stol pukraj odara a po-gulemata deštere Máriš s Jána u budžega.

Na utre ránu, u pundelnić, niti ne samnalu još sassém, katu mu ij izdignala gázdaricata – Jána s méne, za na škula. Cipelčetata sa mu bli učistini i na dvámata, dreščitata izčésini i izrasini. Gázdaricata barži mu ij izpadila u guvnutu pa ij izrasila sate udrove i gji ij namestila. Dvete mumičita gji ij gudila na báneka, u kašti ij preméla i mu ij viknala da ubedvami i da se pákvami za na škula. Udvan námu, dicáta, ne ustánal nikuj u tej. A ás sas Jána smi se umuli, smi ubedvali i smi krénali na škula.

Gázdaricata ij ustánala samá sas dvete mumičita; a nušća sa bli tolkus mlogjije u kašti, či ne imálu zadosta udrove za da spat sate: nevesta ji sas stárijá sin i manenotu mumiče na idin odar, stárite na drugji. Hirgjéne ji ij bil sluga u idna kašta ud prezpate tej. Toj tám ij uriždel 8 ulove i tám ij spál. A mumata ij blá slušćina u dáskala i tá tám, u škulite ij spála. Antál

báči ij imál dvá kone i kučija. Za tezi kune toj ij daržál zeme na ispulj, no tá ij blá dosta deléku, čeć vaz Tisa, pa i toj pu cela nedele ne si dvádel u tej, a tám ij spál. Sámu nedele si ij dvádel, da si pučini prez prznika u tej i za da si punesé, za négu i za kunete, ráništu. Toj ij imál tám štalog i durdi ij rábutil, u štaloga ij spál i toj, zágjnu s kunete.

Parvija denj, pundelnić, u Jázuva

Sutrenjta mu ij izprodila gázdaricata na škula. Škulata ij blá homa udtáta musta, ne blá deléku.

Katu smi stignali sas Jána u školata, tá ij blá palna sas mončita i mumičita. Tri klása – IV-ja, V-ja i VI-ja – sa počvali napreć pládne, a I-ja, II-ja i III-ja – posle pládne. Sam sadnal i ás u trécija stol, vaz dicáta ud IV-ja klás. Ud sate dicá sam gu puznál sámu ondzi, kojtu sam gu bil iztupal. Toj ij hodil u V-ja klás.

Katu ij flezal dáskala, istu taj kaćétu i u Bišnov gá ij flezval dáskala, sate dicá sa stánali právi i zágjnu sa rékali: „Dičértešék a Jézuš Kristušť“ a toj ij udguvoril: „Mind öröké Ámen!“. Posle smi molili Boga na madžerscí. I toj sas námu, pravnič, ij molil. Sled katu smi si izmolili, smi sadnali.

Idno mumiče ud IV-ja klás ij izlezu ud stola mu i právu vaz dáskala ij učlo i ij počnalu da ubážde na madžerscí, či usčére posle pládne Bogár Gjurka ij tratil Lalaj Béla pa jáku gu ij pubil. Tazi taško ji ij blá i tá tám, na izláza, a ás ni sam niti ja puznál! Dáskala ja ij nakárel na mestutu ji. Katu ij sadnala, me ij zivikal méne, ama ne taj, kaćétu tá me ij blá ubádila, „Bogár Gjurka“, negu me ij viknal na madžerscí: „Brátilov, gjere ide!“

Sam izlezel ud stola i sam učal vaz tarpézata, vaz négu. Toj ij počnal da mi se sopa na madžerscí, katu mi ij rékal:

„Bratilov, ez sęp tőled hogji a hogji erkeztél márt panasal yőyenek!“ As sam počnal na palćensći da mu udguvárem. Koče sam rékal „Guspudár dáskal“, kača gá gu ij uzlil gjávla – ij grábnal prata pa me ij dérnal u ramáta i ij viknal na visoku: „Magyarul besélji“ – „Madžersći hurtuvaj“. A ás sámu sam malčel. Bedevá mi ij vikal da hurtuvam! Toj još idnaž me ij udáril sas prata, za da hurtuvam madžersći. A ás sámu sam malčel i niti kakva hurta ni sm štel da mu udvarna. Me ij ugudil da klékna.

Du pládne sam sedel kleknič. A toj si ij učil dicáta, ama tija ni sa gu niti ulágali kako gji ij učil. Katu ij dušlo pládne, ij ubádil či posle pládne némami škula, a na utre čec, posle pládne. I taj, idin denj za hodimi napreć pládne a drugjija denj – posle pládne. Sled tuj mu ij izpuštel da si utidimi.

Škulata ij blá visoka, ij imála gánk sas pet trepci; ud gánka se ij slezvalu u guvnutu.

Katu smi stignali na trepcíte, biz da se useti, sam ja izdebna! unazi, kujatu me ij iztužila i sam ja uripil ud gornata treпка. A tá taj se ij ubila i izbreznila, či ne mogalu da puzánš dite li ij ali gjáv. A ás sam ragnal.

Posle, katu si ij dušal i Ján ud škula, me ij nameril izkrit na taváne i mi ij ubádil, či dáskala ja ij mul sas nekakva medecina, s pamuk ji ij tril kravta, durdi ne zastánala. I tuj me ij plášil, či na tuj mumiče baštata ij birov u Jázuva.

Drugjija denj na škula

Sam se jáku uplašil sled katu Jáni mi ij bil ubádil, či mumičitu, kujétu usčére na pládne sam ji uripil ud na trepcíte, dáskala ji ij pansirval. A još i tuj, či baštá mu ij u Jázuva birov!

Sutrenjta, katu sam krénal na škula sas Jánuša, sam varvál du nejdi s négu a posle sam gu slagal, či za se varna za plájvasa, či

sam si gu zabrávil. Toj ij rékal, či za me pučeka na pate. Kolku ij čekal ni znája, ama ás či da se vráštem za plájvasa niti ne mi blo u plán, zaštotu plájvasa mi ij bil u turbičitu! Negu drugu sam mislil: sam učal na taváne, pa sam se izkril iz balotete tutunj. Sam se mislil, či za pučekom durdi se počni školata, pa nekać za se iztagla ud kvartéle i za si kréna u peš, da si utida u Bišnov.

Ali ij menal idin sahát – ali ne, gázdata mi, Antál báči, se ij vazkáčil na taváne i me ij nameril nadzac koša. Viknal me ij dole i me dori da utida na škula. Ás ubáždem, či niti kaćé ni šta, ás za si utida u Bišnov. I krišta, i reva! Čeleka za bedevá me dori i me pláši, či le ij deléku, za zabarkam pate... Niti kaćé ne mogal da me predori! Taj či me ij uluvál za račetu pa me ij zaklučil u sobčetu. To ij blo mlogu manenu, udrove ne imálu. Sa ji haznuvali za cílér. Vatre ij blá i saljbata, ud na kujatu sa se káčili na

taváne. Rital sam u vratáta, za da me pusnat, ama nikuj ne me čul. Sam se vazkáčil na taváne, pa sam si razumel, či za izváda nekolkus crépa ud na pokriva na kaštičetu, pa za izleza van pu pokriva na kaštičetu, za se spusna na štita na šopa pa za si utida u dumá. Le znája, či tájku gá me vidi, za me ubiji, ama pa pá bolja tájku u dumá da me ubiji ud idnaž, ud kaćetu u Jázuva birova za négvotu mumiče da me zatori u tamnicata, pa koj znáj kako za právat sas méne durdi umra!...

Véc sam bil iztaglil čitiri crépa jadri i sam probal da si navra glavičitu usreć lécvete, ama ramáta mi upiret i ij morelu da mána makár još idin crép. Taj či sam si izvrel glavičitu i sam izvádil još dvá crépa. No katu sam se navél máj du pojasa, gázdata Antál báči me ij uluvál za kračetata pa me ij iztaglil ud dupkata. Me ij snel dole ud taváne i me ij pital:

- Mitt akars činálni?
- Haza menni.
- Nem megji az ugyi áhogji te gondolod!
Tojest takozí mi íj rékal:
- Čekaj, kako íštiš?
- Le da se varna u dumá.
- Čekaj, to ni utáde kaćétu íštiš!

Ne me bil, ama ás jáku sam revál. Katu me íj iztaglil u guvnutu, ás sam se taglil, dano me utarvé. Ama ní sam mogal da se utarva ud racite mu. Me íj ugrébal sas dвете race pa me íj zal kača čuvála, na ramotu. Za bedevá sam revál i sam rital, či du školata ud sate kaštičeta sa izlezali horata da gladet tazi lárma.

Me íj zanél vatre, u klasa. Dáskala, katu íj čul lárματα, íj utoril vratáta. Antál báči se íj baknal u klasa sas méne na ramotu. Dicáta još i sa zabrávili da stánat právi, kaćétu dáskala mu íj učil, či gá flezi nekuj u školata treba da stánimi právi i sinca na glás da

ričemi „Dičértešék a Jézuš Kristušť“. Sate, kača cepenici darvu sa si sedeli u stulovete! Vájda i niti sa si sate uddišeli! Sámu moja glás gu ij blo čuč, či kaćé reva.

Antál báči, katu me ij pusnal napreć dáskala, homa sam se zapusnal na vratáta, za da izragna. Antál báči pá me ij uluvál za rakata, ama ás se tagla i sé uplákvam na palćenscí: „Ubijte me homa, tuka. Makár homa da umra, no tuka više ništa da seda!“

Le palćenscí kakotu sam ruktel, dáskala satu ij razumel. Anál báči sas dicáta ni sa razumeli ništu.

Na Jána dáskala kvartéle mu ij bil u školata i ij rékal na Antál báči da me zanesé u prusta pa tám da me darži, durdi ni dodi toj. Taj či Antál báči me ij iztaglil du prusta, ama sé za rakata me ij daržál.

Dáskala ij učal kašti, vaz žinata – či i tá ij blá dáskalća, no spured či ij imála manenu mumiče i ij karmila, ne prepudávala – pa

ja ij nakárel vaz dicáta u klasa, da gji uči. A toj ij dušal vaz námu u prusta i ij rékal na Antál báči da izlezi van pa da čeka. Toj ij izlezał van a ás sam ustánal sas dáskala samićeć, u prusta. Sam mislil, či kako li za zagribé za da me bij. Ama ne me bil, negu ij počnal hubanći da hurtuva sas méne, na plaćensći:

– Bratilov, tuke sam te dunél u prusta, ni smi u školata. Nide da revéš, či ništa te bija, negu išta da mi ubádiš, či kako ištiš da napráviš i za kako ni si štel da dodiš ucutre na škula.

Čeć tugázi sam purdumal sas négu:

– Guspudár dáskal, ás niti ni bij dvádel u Jázuva, da ne me doril tájku, káj či čáku ás ni znája madžersći, pá guspudár dáskal znáj plaćensći. A vija usčére niti sti šteli da me slušeti da hurtuvam palćensći! Pa katu smi si izlezali ud škula sam ji uripil unuj mumiče ud gánka, a to se ij ubrezilu i za

tuj zavredvam da me ubijti. Ama le ás išta da si utida u dumá u peš, pa makár da me ubij tájku, bárenj u dumá za umra, ne u Jázuva.

A dáskala Ján, káj:

– Pa zašto si bil mončitu?

– Le toj ij počnal. Toj mi ij viknal „Bödöš rác“. Ás znája či „bödöš“ tuj ij „smardaštu“ a „rác“ kako ij ni sam znájal. Le nija na palćenscí gá gonimi virdéčćite, pa ji vikami „rác“ pa sam mislil či me goni, kátu mi vika „rác“. Me ij uluvál za rakata i ij krénal da me tagli, a ás – le ništa se ustáva da me uripi sas novi dreji u udata – taj či sam gu tratil i sam gu izrital.

– Dubre, mi ij rékal dáskala. Nide se pláši, či tuka za te ubijmi. Za si fleziš u klasa pa za slušeš. Da ni práviš više takozí. Da me slušeš! Niti ništa te bija i niti ništa da te ubiji nikuj tuka, negu aku ni si u reda, za prodá na baštá ti telegráf pa za dodí za

tébe. Nide da mi kréniš u peš da si hodiš, či rodnicite sas kunete za te stignat pa pá za te dunesat vaz méne.

Sam si iskal uproška i sam se ubicál, či za slušem i u školata sámú madžerscí za hurtuvam.

Taj sam si učal u klasa i sam si sadnal u stola. Prez máлку vreme žinata mu na dáskala mu ij izpuštela.

Sled katu smi si izlezali ud školata, ne sámú dicáta da sa mi vikali, negu i dartite sa mi se smeli i sa mi dumali „Bogár Gjurka, nem jor gálog az iškolába hátan visik“, tojest „Ni hodi balgarina Gjuka u peš na škula, negu na ramotu gu nosat!“ A ás sam tičel u kvartéle i niti sam štel da jáma ud jád.

Trécija denj na škula u Jázuva

Trécija denj napreć pládne smi imáli škula. Vája dicáta sa znájali zašto néma još

da flezi dáskala u školata, zaštotu na méne mi se ij videlu kača sas pulvina sahát napreć ij trebalu blo véc da počni da mu uči. E, na idnaž flezva! Ama ne dáskala, negu popa: idin visoći, dalgjuubrázin, na kulu tridset gudini. Sinca smi stánali právi i smi viknali u idin glás „Dičértešék a Jézuš Kristuš“. Toj ij udguvoril „Mind öröké Ámen!“ Tuj na palcenscí zlamenuva „Fálin badi Isus“ – „Doveka, Ámen!“ Toj si ij sablekal budata i ja ij zakáčil na ukačilutu. Kača seku pop, si ij počnal hurtata sas „Drágji dicá“:

– Drágji dicá, mlogu mi ij drágu, či i tazi gudina sas vás sam dušal da si počna ud Guspudina Boga u verata da vu uča... – i homa u méne se ij braknal – ama katu sam čul, či kaćé sti počnali parvija denj u školata, da se taj uripi mumičitu... (Ij ubádil i na ime kaćé ji zvat tuj birovs kotu mumiče, ama sigá sam ji zabrávil imetu). A pa vida, či ji néma u školata, vájda još ne se niti

izcerilu. A ne sámú či na Guspudina Bog da ne mu drágu za takvizi dicá, kujatu gulemi grehve právat, kaćétu Bratilov pajtáša. Vija sincata treba škulsći pajtáše sas ditinska mila da si baditi; i ne da se bijti, negu sas ditinska mila idin kantu drugji da si baditi i da ni se mráziti idin drugji. Já izlez, Brátarov, da mu ubádiš kako si napravil i zašto?

Sam izleزال ud stola, sam učal napreć négu uplášin. Le ás ni znája madžersćija jazić, za da si ubáda mojte bulevi, a sámú madžersći ij slobudnu da hurtuvam. Taj či sas rév sam si počnal hurtata, za da mu udguvora:

– Tisteledi ur, ás me ij blo jád na mumičitu, či zašto me ij ubádilu na guspudár dáskala, či sam pubil u nedele Várga Béla. Le kátu ij iskalu da me ubádi, zašto ne ubádilu, či parenj Várga ij krénal da mi se pardáči, či ás sam „bödőš rác“ i ij

počnal da me tagli kadetu udata. Ás sam mislil, či išti da me uripi u udata. I le nisam se ustávil, negu sam gu tratil pa sam gu i izrital. A kugátu me ij pital guspudár dáskal, či kaće se ij tréfilu, da nisam krénal balgarscí da mu udguvárem, vájda ni bi me ni udáril. A ás, sled katu me ij udáril, sam počnal da reva i nisam štel više niti madžerscí da mu hurtuvam, zaštotu ni znája dubre mažerscí. Pa katu smi si izlezali ud škulata, ud visoćija gánk, sam máлку uripil mumičitu. Ás ni sam iskal da ji uripa taj jáku, a pa to, zašto ij padnalu taj, da se ubrezi!?

Popa me pita:

– Tuj ij hubeve?

A ás taj sam rékal:

– Ni jé. Le sam grešil. Guspudin, vu se mola da me uprustiti. Više takozí ništa práva!

– Ampa u Bešenyö taj vu ij učil guspudin, da se bijti? Ne vu li učil, či sti

bližnici idin s drugji i ne da se bijti nedele,
a da hoditi na misa, da moliti Boga?

– I tám sa mu učili da hodimi na misa.

– Pa tám slušel li si guspudina?

– Slušel sam gu. Još i u čarkvata sam
služil seku denj.

– Pa znáš da služiš?

– Znája Konfitera i sata Ministrácija.

– Pa kaće se služi u čarkvata sas popa,
nedele?

– Le u Bišnov služat pet mončita,
ublekani sas reverendičeta. Dváma sedat u
levicata, dváma u desnicata a u starnata –
idno. Taj mu uči námu guspudin
Krištufčák.

– Pa já mi ubadi Konfitera.

Homa sam mu izkázal Konfitera.

– Dubre ij. Za dodiš u nedele na misa?

– Za doda.

– Idi sigá táme, vaz parvija stol i tám
zastani!

Sam učal vaz parvija stol. Toj ij izvikal Várga vaz négu i na kasu gu ij pital:

– Istena li ij, či si navikval na Bratilov, či ij „bondoš rác“?

Várga ij prepuznál i ij rékal:

– Igen.

Tugázi nanovu ij počnal da mu predikuva, či da badimi dubri dicá, ama biz pedépsa niti Guspudin Bog ni uprášte takvizi grejve, kakvitu smi napravili nija dváma. Taj či ij nakárel Várga vaz méne, pa mu ij pedépsal i dvámata na idin krák da sedimi. Smi si izdignali i dváma levijite kračeta pa sámu na desnojtú smi sedeli.

Posle guspudin ij zal idin Kátaćizmuz i mu ij ubádil ud di du di treba da se učimi za prez nedele i sas tuj si ij svaršil parvija denj. Mu ij nakárel dváma i dváma da si uluvimi racite pa taj da si utáždemi ud škula. I mu ij ubádil da smi mirni i na seku čeleć kojtú gu sretimi da mu ričemi „Dičértešék

a Jézuš Kristuš“. Ás ij trebalu da se uluva sas Várga Béla, kojtu mi ij navikval, či sam „Bödöš rác“. „Rác“, taj madžerete sa se baškurisvali na sarbin, či ij „rác“, kaćétu i na méne sa mi navikvali „bogár“ Gjuka.

U Jázuva sate škuláre sa bli sámú madžere i udvan tazi madžerska nácija druga ne imálu – sámú dáskala Budur, za kojtu vájda niti sa znájali, durdi nisam stigal ás u Jázuva, či ij balgarin i niti sa gu zváli Budur, a za Bodor sa gu znjali, či le tuj ime na madžerscí ij udárvalu. A ás taj sam gji naplášil dicáta, či niti da me bijat, a niti da se baškurisvat na méne ne smejali, či gji ij blo stráj ud méne.

Kaće sa hodili na misa u Jázuva

Popa sam gu puslušel i sam se udlačil, či za utida u nedele na misa. U nedele, sutrenjta ránu, sam se premenal u novite mi dreščita i sam viknal i pajtáše Jána na misa. Ama

májca mu ne gu pusnala, spured či ne imál novi dreščita.

Sam flezal u sakrištutu. Tám idna čekvenjáčka ij blá čarkvenják i ij služila u čarkvičetu. To ij blo manenu, kača Telepskotu a ij blo i deléku ud školata, kača u Bišnov ud čarkvata pa du pate kuvinčevija, kojtu utváde u Téglivič.

Sámu dve mončita sa bli u sakrištututu. Tija sa bli po-stári ud méne, sa si izkáreli šestija klás i sigá sa hodili na „išmetleš“. Nija u sélu tezi tri gudini, kujatu ij trebalu da gji služimi u čarkvata, smi gji zváli „čitvartak i nedele“, spured či dicáta, katu sa gji bli počnali, taj sa bli počnali čitvartak i nedele. Tuj smi bli dlažni, sled šestija klás, da hodimi još tri gudini, ama sámu dvá pate u nedelete.

Popa ij stigal. Sam mu bácił rakata i sam mu rékal „Dičértešek a Jézuš Kristuš“. Posle i dvete mončita sa mu báciłi rakata.

Toj me ij pital:

– No, za služiš?

– Aku me prejémiti, za služá.

– Za te prejéma, ama na gulemata misa.

Durkatu se udsluži manekata misa za moliš Boga u čakvata i za gladeš kaćé se služi vaz námu, na Ultáre.

Sam flezal u čarkvata i čekam da izlezi popa sas dicáta, da udluži misata, i le se buna, či kuja dicá za služat. Le u sakrištutu sámu dve madžerčita ij imálu, a sled méne idnotu ij flezalu i to u čarkvata.

Katu za da flezi popa u čarkvata, pusnatu na idin stol sas krast vaz vratáta na sakrištutu ij imálu idno kadonče, kača vaz námu, s kujétu smi kanjteli na Tri Krále gá smi hodili iz sélu. Tuj monče, kujétu sled méne ij izlezalu ud sakrištutu, ij zakanjtelu tri pate. Popa sámu sas idno monče ij flezal u čarkvata. Mončitu ij nosilu na popa mulitvenata kniga, ja ij dignalu na Ultáre

posle ij slezalu na trepčite i ij kléknalu. Popa ij slezal i toj ud na Ultáre, ij klékнал pukraj néj i si ij izmolil samićeć Konfitera za popa; a posle, i za ditetu kakotu ij trebalu da ubážde, pá popa ji ij izubádil. U sata misa, ditetu sámú gá ij trebalu knigata da premesti ja ij mestilu i ga ij trebalu da kanjti s kadončitu, ij kanjtelu. Sámú tuj ij varšilu. A da udvrášte na popa, ništu ne mu udvráštelu. Sam gu pital tozi, kojtu ij kanjtel sas kadončitu:

– Vija, vaz vás, sámú idno monče služi u čarkvata, pa još i biz premeni?

Toj ij udguvoril:

– Pa kolku tima ištiš da služat?

– Le nija, u náštu sélu, služimi pet tima.

– Takozi neštu ni sam čul!

– I sas premeni, beli i čarvéni.

– Niti takozi ni sam videl!

Misata barži se ij svaršila. Popa ij flezal u sakrištutu. Sakrastijánčata me ij viknala

vaz guspudina. Sam flezal i ás u sakrištutu i toj me ij pital, či za znája li da služa za gulemata misa? Posle guspudin si ij ublekal premena pa se ij vazkáčil na idna saljba, kujatu ij blá u sakrištutu pa ij utoril idnija vratá, kujatu sa bli gore. Udtáta dzida ij blá predikálnicata i ud tám ij dával predika. Katu si ij svaršil predikata, distinata bábi i distinata dedve, kujatu sa slušeli predikata, sa si učli. A nija smi se vazkáčili na jorganete. Tám ij imálu sámú tri dzončita. Smi taglili náj-gulemotu dzonče paruv pać za gulema misa, druga féc i dvete, treća féc i trite. Spured bišnovscíte taj mi se ij čulu, kača gá u tavi sa bili.

Posle smi flezali u paraćijata. Za da udslužimi gulemata misa sam zal gulemata kniga. Katu smi flezali u čarkvata, mončitu ij zakanjtelu tri pate. Knigata gulemata sam ja gudil na Ultáre. Sam prekléknal napreć ultáre, čáku na manena misa unuju monče

ne prekléknaľu. Ás taj sam naprávil, kaćetu u Bišnov.

Popa ij slezal doľe ud ultáre, pa sam učal i ás blizu du négu i sam kléknaľ. Toj si ij molil négvotu. Katu ij dušlo nared, sam krénaľ Konfitera na glás. Popa sámú me pugľadva i si káre misata, istu kaćetu u sěľu Krištufčák. Istu kača u sěľu sam kanjtel, sam mestil knigata, sam udslužil pahárčitata i taj sata ministrácija. Katu se ij svaršila misata pa ij daržál predikata, mi ij blo čudnu, či vaz námu napreć misa se darži predikata.

Guspudin me ij pital sled misa, či ud di sam naučil taj da ministrirvam. Mulitvenotu madžersku knigče ij blo u méne, sam ji izvádil ud džéba i sam mu ubádil, či ud tuka.

– Dáj da vida. Ud di imaš tuj medžersku mulitvenu knigče?

– Le u Bišnov guspudin Krištufčák mu gji ij duněl, pa ud négu smi si gji kupili.

– Sa hubavi tezi knigčita. Satu ij dobre. Si naučil i hubeve si služil. Moži da dvádešeku nedele, da služiš.

Sam gu slušel i sam učil kakotu mu ij kárel ud Kátaćizmusu. Sam se stamparil i idno vreme ij utádelu na dobre. Du meseca február...

Kaće ij izgládval Jázuva u unuj vreme

Ud Bišnov na pládne-pate za u Valkán, gá meněš pate železnija i škárpata ud gulemata štácija, ij bil pate du Jázuva. Toj ij bil cársći. Ne bil kuvinčev. Zime i u ćišovnu vreme čarnata zeme taj se ij razkálvala, či pate ij bil tažak na mlogjije mestá i se ij gázil. Pate ij utváždel prez idno sélče po-manenu ud Jázuva. Tuj ij blo sélčitu Modoš. Ni čarkva ne imálu. U tuj sélče ij imálu čtiriset kaštičeta, po-sirumášći ud Valkán. To ij blo na osem kiluméteru ud Valkán. A na osem kiluméteru ud Modoš

ij bil Jázuva.

Nášte dedve mlogu sa ji putrasvali tuj sélu, Jázuva, či u Jázuvsćija hutár ij imálu idin gulem rit sas fájan trast. Pa tozi rit, u zimnu vreme, gá ij zamraznivala taj udata, či da moži leda da udraže náruda, sa dvádeli da berat trast. Na ispulj sa gu dávali, aku ištiš da si gu nasečěš. A kojtu ij štel, ij mogal gutov nasekan, na snopta, da si gu kupi. Ama ne sámu u Bišnov, na palćenete da sa nji bli trasteneni kaštite, negu i u sate selá ud tám.

Tozi pać, kojtu ud Valkán ij bil právu du Jázuva, ij bil mineval usreć sélčitu. Sámu či báš nakraj sélutu pate gu ij sekala idna bára šaroka pulvina kiluméter a na desnicata ij blá dalgja dvá kilumétera i se ij utegala du drugu sélče. Palćenete tuj sélu sa ji zváli Mál Smikluš. Taj či, ij imálu da káreš dvá kilumétera pa da se zavarniš posle pá dvá kilumétera sé pukraj tazi uda. Dáklem za

da fleziš u Jázuva, na mestu pet stotini métera ij trebalu da ubidiš dvá kiluméteru za da dodiš srešte ulicata kujatu flezva u Jázuva.

Sélutu ij blo sámú ud idna ulica dalgju i ud idin kiluméter na právu, a na ondzi kráj pate ij zakriveval na levicata. Nijdi ne ji sekali krastosani ulici ali patišta. Sámú gá fleziš u sélu prez dvádset kašti ij krastosvala téčata Jáz. Ij imálu idna darvena menuška za hora da menuvat i idno mostče darvenu za kučiji. Udtáta tuj mostče ij blá školata i sate dicá ud sélutu sa hodili tám na škula. A pa čec máj na 800 métera ij blá čarkvata, idin birt gulem, sas gulema sála za igra za mladéža, Várškata kašta i idin dugjén. Na 300 métera ud dugjéne, gá zakrivi pate, ij imálu idin kuváč, prezpate kuváča – kulár i tišler a sled tišlera ij imálu sabov za dreji. Tozi sabov na gázdata mi, Antál báči, mu ij bil sin.

Ij mogalu da vidiš máľku kašti gazdášći, kaćétu nášta ud Bišnov. Kaštičétata sa bli nizći, maneni, sirumášći, po-više sas trast pukriti, sas pu dve péndžari na pate sas zeléni tábli, simpluváni. Stenite sa bli s kál ulepéni i sas vár na belu uvarosani.

Za prez zimata horata sa si bráli lisći ud trasta, čukaráne, sa gureli tuléj ud márvata. I sas fašćiji sa pálili za guraštu. Na ugništa sa varili, na sádžec turini granci ali krátci. Po-više tima sa bli sirumáse.

Udtáta Tisa sa imáli idna gulema spahija i tám zemete ij blá paruv klás, či sas dvá kone se ij vrála zadosta léku i u dalboku. Pa horata kujatu sa imáli pu dvá kone, u spahijata sa rábutili zeme na izpulj. A unezi gázdi, kujatu u sélutu sa imáli zeme, po-tážku se ij rábutila тази zeme ud kaćétu unazi ud rita. Sámu sas ulove sa ja paurisvali. Sa ugvádeli pu čitiri ola u idin imež plug. Plugvete sa nji bli težći, železni.

Stánjētu na gázdata mi, kadetu sam bil na kvartélj

Mlogu ij bil sirumás u gazdašága, a mlogu ij bil bugát kača čeleć! Imál ij dve končita slábi, idno ždrébe bulnávu, sas martava kojs u krakatá, idna svinja. Niti gád ne imál po-više ud dvádset kukošći. Kučija slába, šest numera plug, dračálu darvenu, idna grápa ud tranj izpleténa. Sas tozi páursći alát ij zemel da rábuti zeme na izpulj ud spahijata. Zemete ij blá deléku ud Jázuva, na kulu 15 kilumétera. Tám ij blá i udájata, pa gá sa rábutili, pu sata nedele ne si dvádel. Tám ij imálu štaloci za márvata, a ud spahijskata pleva i mećenina sa bli slobudni da si hránat kunete i da nji pustilet pleva pud tej. Sámu nedele sa si dvádeli za da si zamat ráništi za horata, da imat du nedele.

Kolku ij rábutil zeme ud spahijata Antál

báči ni znája. U tej ne imál po-više pleva ud tri fáta i mećenina pá tolkuz a tuléj – dvá kupéne. Kráva ne imál, svinja ne gujél a ij imál sámú idna svinja za prasénji. Katu sa bráli kukuruza, ij nosil pu čitiri kučiji tikvi márvenscí i pu dve kučiji sviklo márvensku. Kukuruz ne nosil, a niti ij imál u tej. Svinjata sas tikvi ja ij ránal, kunete pá sas tikvi gji ij zubil gá sa bli u tej.

Náj-gulemata bugacija sa mu bli sinvete. Idina sin sas dve mončita ne sedel u tej, a na privut ij bil užénat za na májstura sabova dešterete. I toj ij bil sabov. Drugjija mu sin ij bil u tej, sas žinata mu Margit.

Tija sa imáli dve mumičita. Gulemotu ij blo pet gudini a manenotu – tri. Baštáta nji ij bil sluga. Trécija sin ij imál 16 gudini. I toj ij bil sluga. A naj-mládija sin ij bil moja pajtáš Jáni. Toj sas idna gudina ij bil postár ud méne. Tezi čitirima sinve sa imáli i idna sistra ud 19 gudini. Tá ij blá sluščina

u dáskala Budur. Sekuj koj-di ij služil, tám
ij jál i ij spál. A Antál báči – u spahijata.

Gázdaricata Márca néni ij imála na taváne
idna gramáda tikvi márvenscí. Pa sutirna
upičé pu idna i na sekugu dadé pu idno
kumáče léb i patár pékana tikva. Tuj mu ij
blo ubeda. Sled tuj mu izprodi na škula a
tá se máni, utidi pu tejnite kuntáše da peré.
Ud kadetu ij rábutila ij dubávela májs,
slanina, džumercí – koj kako ji dadé. Sas
tuj mu ij ránila. A nevesta ji Margit ij
ustánvala u tej sas dвете ji mumičita
maneni. Nekupać mu ij varila krumpele sas
gášte pa si ubelimi neku krumpelj s leb.
Tuj se ij pladnuvalu. A gá si dodi
gázdaricata ud kadetu ij blá da peré, sate sa
gladeli u košinčetu kako ij dunéla za
jádenji. Tá homa se uluvi da právi vičére –
po-više pate ij blo gomboce krumpelevi,
nudli, baratföl, táčci. U nedele, aku ij
zakolila kukoška, dvám ij stigalu pu idno

drobenče mesu i na dicáta.

Kačétu sa jáli tija, taj sam jál i ás. Taj sam bil puštuvan i milvan ud tej, kaçétu sa bli milvani i tejnite dicá. Idnaž sa me zemeli i na tuléj da vazvami udvan sélu, u spahijskotu; na 15 kilométeru ud Jázuva ij blá udájata, pukraj Tisa, kadetu pu dolmata ij bil pate. Dolmata beš tri métera visoka.

Na dáskala Budur kaće ij dunél dubélotu prase

Na Jána dáskala baštá mu ij gujél prase. Prez sutrenjta dedu Karol ji ij zakolil i satu ij izpatil, pa se ij zamolil na tájka da ji dunesé na sina mu u Jázuva. Tájku ij namestil kučijata sas harnjov, zaštotu ij letelu cíša, ij zal sas négu ud dumá bába Romanica i bráta mi Vánju a ud baštinve mu ij zal sistra mu Márca. Sa pákvali ud prasetu mesutu, kalbasite, slaninata, majsta, karvavicata, májušcíte, džumercíte. Ud

dumá sa zali bardáče sas vinu a Márca ud birta ij zala bardáče s rićija.

Ćišata gji ij letela du Jázuva, no tija pud harnjova nisa bli namokrini. Negu katu sa stignali nakraj Jázuva, tájku ij videl, či idin madžerin ij pregázil bárata sas 4 ulove, pa si ij razumel da ja pregázi i toj s kućijata. Ama nasreć bárata kunete sa se prepenali; a toj ij nagázil du kulene u udata i ij izrezal štrángvete za da uslubudi kunete, za da ni se izdávát. madžerete katu sa videli tuj, sa pretičnali na pomušť i sas ćitirte ulove sa gu iztaglili ud udata.

Na kunete sa nji dáli štalog a mesutu ud prasetu sa ji zanéli u Jána. Večera tám sa vićérelí. Tájku ij ustávil na Jána nosce, za gá si dodi u Bišnov za Kolada da me zami im méne da si doda, pa da mi plati pate. Na 15 kiluméteru ij imálu štácija pa hajzlibáne sas gulemu zabidvanji ij stigal du Bišnov. Parenj u Sigdin ij zastánval, pa ud Sigdin

na Bišnov drugji hajzlibánj ij varvál.

Na utre, nášte sa si krénali ud Jázuva sas kučijata.

Kaće sam si dušal ud Jázuva za Kolada, sas Jána i žinata mu

Katu sa dušli koladnite práznici i dáskala ij flezal u vakáncija, s idin denj napreć mi ij javil da se pákvam, či na utre za si krénimi u Bišnov. Sutrenjta u 7 saháte ij trebalu da sam u školata. Katu sam stignal u školata, ij imálu idin madžerin s kučija kojtu véc ij čekal i sa tváрили kučijata. Ján sas žinata mu i dвете dicá sa sadnali nadzać. U šaráglata ij imálu sadištu meku. A ás vaz kučišina sam sadnal.

Katu smi stignali na štácijata, sámu prez dvá sahte smi imáli hazlibáj. Ján mi ij dál idna kruna za da si izváda gjinda. Sam si izvádil, ama sámu pulvina gjinda, za 25 filére, za du Sigdin. Katu smi sadnali u

hajzlibáne, pa ud Tisza Sentmikloš du Sigdin smi stignali sled idin sahat. Ján ij flezal u birta ud štácijata i mi ij dál 60 filére da si izváda gjinda za hajzlibáne kojtu ij trebalu da utidi za Valkán. Ama na perone sam se nameril sas doftura, kojtu ij bil sin na čuhutina deda Moritz Mandalinna. Toj me ij videl, či se natiskam za gjinda pa mi ij rékal, káj „Nide si vádi gjinda. Ima dvá vagone za dijáci ud Valkán. Seku sutirna gji dunesé na škula u Sigdin i večar gji zanesé u Valkán. Ás sam puznát sas tej, pa za mu zamat fráj. Kupi bolja bombone pa za nji dadémi pu neku bombonj.

Sam se ubádil na dáskala, či sas Valkánsćija vagonj, s dicáta za si patuvam. Toj me ij ustávil. Sam kupil za 10 filére bombone i zágjnu sas valkánčenete smi stignali u Valkán. Imálu ij kulu 30 mončita, vlajsá, kujatu sa učili u Sigdin na škula. Vaz tej ne flezval kunduktor a ni sa niti

imáli gjindi da gji dupči, zaštotu vagone ij bil platén za durkatu tráj školata da gji nosi tej.

Biz pláča i biz gjinda sam patuval a bombonete smi gji izeli zágjnu s tej. Sam se čudil, či tuje sirumášku vlášku sélu, Valkán, či ne imálu ulica u Bišnov da néma u néja dicá vláščita slugjičita ali vláh sluga, pa pá ij imálu takvizi možni vlajsá u Valkán, za da si kupat vagonj pa da si nosat dicáta u gulemi škuli. Ama tija i sa imáli sréca: tezi dicá, kujatu sa izkáreli po-gulemi škuli du 1919 g., kugá smi bli pádnali pud Rumansku vladánji, sé na gulemi postve sa flezvali...

Katu smi stignali na gulemata štácija u Valkán, čiču Pétar Vagaréca, slugata nášta, sas kučija mu ij čekal pa mu ij dunél du Bišnov, zašto nismi imáli véčar svazvanji sas hajzlibáne, a sámú na utre bijmi imáli hajzlibánj kantu Bišnov, ondzi kojtu ij

utváždel za u Timišvár.

Durdi smi stignali u Bišnov véc ij blo mraknalu. Čiču Pétar ij prestáanal vaz dumá i ás sam flezal, a toj ij zanél daskala s daskalcata u baštinve mu, u dedva Karolva birt.

Katu sam flezal u kašti, máma ij počnala da revé i da me bácia. Pita me, ambaj sam bulnáv: „Le ni moži sekuj da te puznáj, taj si uslábna! – sámu u kožata si ustáanal. Taj jáku si uslábna!“ . Mi ij zala bagáža i me pita:

– Ni si li gládin?

Imála ij točinu presnu sas sirenj i s tikva. Mi ij dála da jáma i me ij zabránvala, da ni jáma mlogu, či vari dve kukošci, pa da moža da jáma gá se vičére. Pitala me ij náj parenj kako se jadé u Jázuva, kaće utáde škulata.... Sam ji ubádil kako sam štel. Razpákvala mi ij bagáža, da ni já da nisa mi čisti rizčitata, či le utre ij nedele, pa da

gji uperé za da utida na misa. Rizčitata sa bli čisti, upráni, ne trebala da gji peré. Bába Romanica i tá me ij pitala pu neštu a brát mi Vánju ij počnal da mi razgáne knigjite, pa taj či više tej ni sam gji ulágal.

Tájku si ij dušal ud birta i ij počnal s méne madžerscí da hurtuva, da vidi či kaćé hurtuvam ás madžerscí:

– Na, látom hogy jól beszélsz magyarul!

Ubážde:

– Zadosta dobre burboriš madžerscí!

Máma ij nasipala vićérete, ij viknala slugata. Dedu Vánju i bába Liza sas deda Čépa sa bli u dumá, sa naćičvali tuléj. I tija sa flezali da vićeret. Durdi sa si nazdráveli, sa me pitali i tija pu neštu. Katu sa izpili pulvinata liter s rićija, smi vićereli.

Na utre sas bráta mi Vánja smi učli ránu na misa, za da možimi da služimi u čarkvata. Niti katu smi utvádeli na misa, niti katu smi se vrášтели, ud drugárete ne mogalu da

se udkasna.

Homa u tornić nášte sa zakolili pet dubéli svinja. Taj sa si dumentili, či kočé si doda, za gji zakolat. Svinjete sa bli tažći kulu dvě métera idno. Na ubivanji sa bli: léle Kataruša s báča Fránca, čiču s báča Péra i Gjura, léle Mariščka sas Ána-Marija, Petruška i Pérku, uču Vánju Pátkva, báču Nikola i káka Kaluša; imálu ij i dičerluga, da igrájmi.

Sa ji svaršili satu na dubre. Se ij jálu i pilu i se ij veselilu satu družstvu, kaćétu ij dádinu pu náša običáj ud starinjé.

Negu nija, katu smi bli u učve na ubivanji, ij blo báj, či u kašti, večera, káka Kaluša ij igrála sas báčvotu Nikolvu monče, ud tri meseca. U tamninata ud gánka, na krivata péndžara, po-više dicá smi se nadžádrili da glademi Vánjaletu kaćé guka. Pa ás sam bil na péndžarata, kleknič. Katu da sleza, nisam stapil na zemete negu u

tamninata nisam videl, či tám ij bil riznika sas čurbata ud ubivanjētu, pa sam stapil vatre. No čurbata ij blá vrela-gurašta, pa desnija krák sam si pupáril. Homa sa me izuli, sa mi nacápali kraka sas čiselu mleku i sa mi gu vazali, biz da me ubuvat. Sa me tratili na idin odor. Katu se ij svaršilu sa vičérete, báču Nikola sas kučija mu ij dunél pu sreć nošt u dumá.

Na utre tájku ij dunél doftura. Toj mi ij dál idna žalta májs, da se máža.

Katu da utida nadzać u Jázuva, dvám sam mogal da se ubuja. Sam kucal dve nédeli, durdi ne mi izmenalu. U Jázuva kuc sam hodil na škula i durdi sam kucal, sam bil mirin, nisam hodil da igrája, negu sam se učil. Lekcijite furt sam gji znájal. Dáskala se ij rádval, či sam se upatil. Ama katu mi ij izmenalu – a tuj ij trájalu máj du svaršvanjētu na meseca január – zimata ij blá još studéna a téčata Jáz ne blá deléku

ud kvartále mi, pa sate dicá sled gá si naučimi lekcijite, homa smi bli na leda s kračune, da se laskami. Pa le i méne mi ij blo remnuvu, pa utida tám i gji gladem, zaštotu némam kračune. Pa se mola, izparvu sas dubrajta, da mi dadé neku monče kračunete, ama le i da mi dadé, to homa sled menut si gji išti nadzać a ás pa pá ni se laskam. Posle sam ubarnal: gá mi dedat kračunete za da se laskam, pa báš i da revé ditetu, nisam mu gji dával durdi nisam si naolil sas laskanji. Posle tija pá ne šteli da mi dávat kračune, taj či na sila sam si zemel: aku ni šté sas dubrajta da gji dadé, mu gji zama nasila. Ama le na utre pá tuj dite ni si gji dáva, taj či ud drugu dite gji zéma. Posle tija sa se naučili, či koj ij na red, pa više biz da se káremi gji ij dávalu unuj dite, kujétu ij blo na red.

Kračunete sa bli ud darvu izdelani, pa pud darvotu kuváče zakuvé idno železu.

U darvotu ij imálu izdupčini dve dupći: idna na prastite i idna na zádnicata. Vatre u dupćite ij imálu pu idna puhora navrena napreć i idna puhora nadzać. Sas puhorata jáku ij trebalu kračune da gu stagniš u kraka, za da ni se buta, aku ištiš da se laskaš.

U unuj vreme sirumášćite dicá sas takoze neštu sa se laskali. Ampa još nášte dedve sa prekázvali, či tija katu sa bli dicá sa hodili na šinterijata pa ud craknatite kune sa si izbireli kokalici, pa tej sa gji dupčili i sas puhori sa gji vazvali na krakatá. Tuj nji ij blo kračunete i sas takozí sa se laskali. I još kaćé fájanu sa se laskali...

Posle i fabrićite sa počnali da právat železni kračune, ud starna sas kluč da možiš da gji stagniš. U Jázuva idin nekakaj pisár u Várškata kašta ij bil kupil na mončitu mu takvizi fabrikánsći kračune. Du katu ne dvádel s ditetu mu na led, niti sam gu puznával. Toj mu ij stegal na krakatá dváta

kračune i ji ji učil da se laska, či to ne znájalu sas dvá kračune. Ás sam znájal da se laskam na dvá kračune biz da se uripvam usreć krakatá sas karlič. A jázuvčenete sate sámu sas karlici sa se uripvali. Sam bil ubádil na baštata, či ás i biz karlič moža, sámu da bijmi stagnali kračunete na mojte kráka. Toij mi ij dál kračunete. Sam gji stagnal i sam krénal da se laskam, po-barži i ud vetara. Na négu mu ij blo drágu, či kaćé utváždet, le i Páli négva taj treba da se nauči!

Na utre Páli pá ij dušal sas karliga da se uripva. Ás sam gu učil za biz karlič, a toj i sas karliga, aku ni gu pudpiret dve dicá udsám i udtáta, pa pá pádni! Gá namrázi pádenjétu, mi ij dával kračunete ás da se laskam. Ama idnaž, katu sam se laskal, ij štel da si gji zami za da si utidi u tej. Na méne ne mi blo da gji dáma, či još málku mi ij blo da se laskam. Erži, na birova dešterete, si ij učla ud na leda pa me ij

ubádila na baštá mu. Baštáta homa ij dušal. Katu ij nabližil, se ij zapusnal da me pubij. A ás sas kračunete sam počnal štut moža da begam. Katu sam gu napusnal dubar daráb, sam razvartel kračunete pa sam gji farlil. Ama toj ne učal za kračunete, negu me ij gonil méne. Tuj durdi nisam stignal du idin daráb pékana éarmida. Sam ja zal, pa sam farlil i sam gu udáril s éarmidata u kraka.

Na utre Erži, kočé ij flezal dáskala u školata, ij tičela vaz négu pa me ij ubádila. Dáskala me ij izgádil i me ij ugudil da klékna.

Na drugjija denj, kulu déset saháte, tájku ij stignal u školata. Katu ij flezal, ne zastánval sas dáskala ni raka da uluvi, právu vaz méne ij dušal i sámú tuj mi ij rékal: „Pákvaj si turbata! Za si doš u sélu! Kučijata ij na kvartéle. Drugotu satu ti ij véc izpákvanu!“

Učal ij posle vaz dáskala Jána, uluvál ij raka sas négu, ij purdumal neštu i sa izlezali i dvámata ud klasa. A ás, sled katu sam si nabil sate knjigi u koženata turba, parenj sam učal vaz Erži u stola ji, pa sas turbata sam se natupal u néja. Posle sam učal na kvartéla.

Ne trájalu niti pet minute, dvám sam sváril kračunete da si zarova u plevata ud na kučijata i tájku ij stignal. Antál báči mu ij pumognal da upregni. Ás véc sam bil na kučijata i sam bil légnal pu kurém u plevata. Dvámata sa uluváli raka i taj smi si krénali ud Jázuva u Bišnov.

Katu smi izlezali udvan sélu, tájku ij počnal na visoku da me gádi, ama ne me bil. Katu smi si stignali u dumá, máma ij utorila puhortite. Koče ij slezal ud kučijata, tájku ij pusnal kunete i gji ij ukárel u štaloga. Ás sam bil u kašti i gu vida, či flezva sas tujága u rakata. Homa sam počnal

da reva i da begam iz kašti. Tájku me ij uluvál, me ij tratil nasreć sobčetu pa du tugázi me ij bil s tujágata, durdi nisam mu rékal:

– Tájku, mola te. Aku ištiš da me ubiš, udari me u glavata pa me ubij! Nide da mi čupiš više kokalicite!

Máma mu ij uluvála tujágata. Toj ud jád ij izlezał van, vaz kučijata. Máma ij namestila odara, pa dvám sam mogal da fleza u odara. Cela nedele nisam slezval ud odara, taj sam bil smácan ud boj.

* * *

Taj sam si dál ekzámena u školata ud Jázuva, vaz tájkva dubrija dáskal Budur Ján, sin na birtášina Karol Budur. Négu sa gu znájali sate hora ud Bišnov za Karol birtášina. Birta mu ij bil u nášta ulica, u nášta starna, na čošaka, prezpate Vagaréca i prezpate Ronkov Dáskal, vaz ártéza. I dugjén ij imál. U dugjéne sa rábutili dвете

mu dešteri, Patuša i Márca. Tezi sa mu bli trite dicá: Márca ij starajta, Patuša ij srednata a náj-mládija ij bil dáskala Ján. Toj beš u Jázuva dáskal. Patuša posle ij učlá u Ámerika i ne se vráštela. Márca ne se ženala. Tá ij daržála birta i dugjéne du tejnata smrač. Sled tejnata smrač, čičva ji sin ij naslidil tazi kašta sas osem lánca zeme. A sled négvata smrač ja ij naslidila deštere mu, kujatu ij užénata za Šindrina.

* * *

Tuka svaršva parvija diktándur (96 starni) sas spomenete napisani ud Gjuka Bratilor. Teksta ij bil publikuvan u Literaturna miselj, broj 01-12/2007 i 01-03/2008. Nadálja rakupisa prudalževa u idin po-gulem diktándur, ud 2.000 starni.

Nick MÁRKOV